Ocells de Barcelona

23 Guies d'Educació ambiental

Ajuntament de Barcelona

BAR
CEL
ONA
Ocells de Barcelona

Sovint a les grans ciutats tendim a oblidar les condicions geogràfiques i naturals que caracteritzen el nostre espai quotidià. També Barcelona, amb el seu creixement, ha anat artificialitzant l'entorn, i això significa que les plantes i animals han anat perdent presència, perquè la fauna i la flora són molt sensibles a les condicions de l'entorn natural. Tanmateix, la riquesa i l'interès d'aquest patrimoni natural continua essent considerable i és una part important del nostre vincle amb el medi ambient.

Els ocells formen part de la nostra vida a la ciutat i potser ens adonaríem de la importància que té per a nosaltres la seva presència si de repent deixessin de ser-hi. Uns vertebrats voladors, amb la seva activitat, cercant menjar, cantant, fent niu….que viuen, en bona part, espontàniament a la ciutat, sense que els haguem convidat a fer-ho, a vegades fins i tot malgrat els impediments que els posem. Formen part de la nostra biodiversitat urbana.

Podem aprendre molt sobre els ocells a la ciutat i també podem ajudar a la seva conservació. Mirar atentament i saber escoltar són hàbits que ens aportaran experiències agradables i coneixements en la nostra vida de cada dia. A Barcelona hi viuen tota mena d'ocells que s'adapten als diferents hàbitats que la ciutat ofereix; cada ambient acull diferents espècies i la diversitat d'ambients que tenim juga a favor de la riquesa de l'avifauna.

Aquesta guia pretén oferir una aproximació a alguns dels ocells més comuns i més interessants de la ciutat de Barcelona. Mitjançant la combinació de text, il·lustracions i gravacions dels cants es facilita la identificació dels ocells. Això ens ha d'ajudar a gaudir-ne i a valorar de forma col·lectiva el patrimoni natural de la ciutat i per tant a avançar en l'assoliment dels objectius de conservació de la biodiversitat de l'Agenda 21 de la ciutat de Barcelona. Podem començar, senzillament, mirant amunt i escoltant. La conservació dels ocells a la ciutat és una tasca de la que, de ben segur, tots ens beneficiarem.

Vull manifestar el nostre agraïment a la Fundación Biodiversidad, del Ministerio de Medio Ambiente, i a la Fundació Territori i Paisatge, institucions que treballen també per a la millora de la biodiversitat i la protecció del medi ambient, i que han col·laborat de manera entusiasta en l'edició d'aquesta guia, per a facilitar una àmplia difusió.

Imma Mayol
Tercera Tinent d'Alcalde

OCELLS DE BARCELONA

ÍNDEX

- **Barcelona, a vista d'ocell**
- **Els ocells tenen on triar**
- **Passejant per Barcelona, amb els ulls ben oberts, amb l'oïda ben atenta**
- **Ocells de Barcelona**

1 Bernat pescaire (i altres ocells aquàtics)
2 Gavià argentat (i gavina vulgar)
3 Xoriguer
4 Falcó pelegrí
5 Colom roquer domèstic (i tudó)
6 Tórtora turca (i tórtora europea)
7 Cotorreta de pit gris (i altres exòtiques)
8 Puput
9 Garsa
10 Gralla
11 Oreneta vulgar
12 Oreneta cuablanca
13 Falciot negre (i ballester)
14 Estornell vulgar (i estornell negre)
15 Pardal comú
16 Verdum (i altres fringíl·lids)
17 Tallarol de casquet (i tallarol capnegre)
18 Merla
19 Mallerenga carbonera (i mallerenga blava)
20 Raspinell
21 Cuereta blanca
22 Pit-roig
23 Mosquiter comú
24 Cotxa fumada
25 Xot (i mussol)

- **Fets rellevants de l'ornitologia a Barcelona**
- **Sonogrames. El cant dels ocells a la ciutat:** aprendre a escoltar.
- **Bibliografia**

BARCELONA, A VISTA D'OCELL

Les ciutats són un mosaic d'ambients diferents amagats sota una aparent uniformitat, d'autèntics hàbitats en els quals nombroses espècies animals i vegetals troben les condicions necessàries per a dur a terme els seus cicles vitals.

Barcelona, ubicada en els seus inicis en una àrea d'extraordinària diversitat paisatgística, ha anat engolint en el seu creixement viles i conreus, masies, boscos, turons, torrents i rieres, i platges i aiguamolls, que han quedat inclosos dins la ciutat tal com avui la coneixem; algunes de les antigues rieres han donat lloc a rambles o carrers arbrats; d'antigues viles o masies aïllades en sobreviuen vells elements arquitectònics, com són l'alçada i l'estructura de les cases, amb galeries obertes, i patis i celoberts sovint enjardinats. La ciutat, a més, ha generat nous espais verds amb característiques i dissenys que reflecteixen l'època en la qual van ser concebuts. Alguns són antics i suposen importants projectes d'enjardinament: són els parcs amb disseny molt artificial amb grans arbres ornamentals sovint d'origen exòtic i uns paisatges que no pretenen reproduir els nostres boscos naturals, i en els quals sovint l'aigua forma part important del projecte. Més recentment, s'aprofiten masies o espais industrials al voltant dels quals es creen noves illes verdes on les espècies mediterrànies tenen un paper predominant.

Si bé podem trobar aquesta mena d'espais en moltes ciutats europees, els trets més característics que expliquen la gran diversitat d'ocells de Barcelona són els elements geogràfics singulars típicament barcelonins. El penyal i la muntanya de Montjuïc que, tot i que ha estat fortament intervinguda, manté uns hàbitats ben interessants i força naturals; la Serra de Collserola que acull una elevada biodiversitat i que per la seva proximitat explica la presència de moltes espècies a la ciutat; el delta del Llobregat i la conca del Besòs, dues àrees de gran importància, sobretot per a la alimentació de moltes espècies d'ocells aquàtics, amb una avifauna en increment que reflecteix el seu grau de protecció. Així mateix, Barcelona està ubicada al bell mig de la via litoral de migració, la qual cosa suposa que durant els mesos de primavera i tardor gran quantitat d'ocells travessen la nostra ciutat.

Queda clar doncs que a Barcelona es donen les condicions per gaudir de la presència dels ocells durant tot l'any. Només cal començar.

ELS OCELLS TENEN ON TRIAR

Els ocells utilitzen l'espai urbà de diferent manera, en funció dels seus requeriments tròfics, d'aixopluc i reproductors. I a més, les necessitats que han de satisfer són diferents a l'època de reproducció o a l'hivern.

Òbviament, no totes les espècies troben al medi urbà les condicions adients per viure-hi. Però és ben cert que la ciutat ofereix alguns avantatges de tipus tròfic, de recer o climatològic que algunes espècies saben aprofitar prou bé. A més de les espècies d'ocells antropòfiles que associem a la ciutat de Barcelona com són els coloms i els pardals, i d'aquelles de més recent aparició però ben notòries pels ciutadans com cotorretes i gavians, nombroses espècies viuen discretament amb nosaltres compartint l'espai urbà: unes passen tot l'any i tota la seva vida a la ciutat on s'hi reprodueixen regularment; són els ocells sedentaris; n'hi ha d'altres que ens visiten a l'hivern i exploten hàbilment els recursos tròfics dels arbres i els arbustos; són els ocells hivernants. Finalment, altres espècies vénen fidelment cada primavera i ens deixen en acabar l'estiu; d'aquests en diem estivals.

AL VOLTANT DELS EDIFICIS...

Les espècies més pròpies de les ciutats són aquelles que fan la seva vida a l'entorn dels edificis. Potser, hi ha ciutadans que no saben o no són conscients que ens trobem davant un cas d'adaptació secular d'espècies que antigament només niaven a la natura en penya-segats i cingles, i que han trobat a l'entorn urbà unes condicions gairebé a mida dels seus requeriments: forats o coves en penyals, cingleres, penya-segats, són ara substituïts per esquerdes o cavitats als edificis, a les teulades o bé elements estructurals elevats com ponts, torres o terrats. Exemples d'aquest ús de l'espai urbà són sobretot els falciots, també les orenetes vulgar i cuablanca, els xoriguers i els falcons, els pardals, els coloms, les gralles, els mussols i, recentment, també els gavians.

...DELS PARCS URBANS I ELS JARDINS

Els ocells de bosc o que a la natura estan lligats a la presència d'arbres i d'arbustos, que cerquen en els arbres una estructura o cavitats on bastir el niu, són els principals beneficiaris dels parcs urbans amb arbres grans, majestuosos i ben desenvolupats: merles, pit-roigs, tallarols, raspinells, mallerengues, bruels, verdums, gafarrons, xots... No ens hem d'estranyar però que els ocells forestals propis dels nostres boscos comparteixin els parcs urbans amb garses, cotorretes o tórtores turques, també desitjoses de grans arbres, però més associades als ambients oberts i enjardinats.

ELS LLACS....

Gairebé inherents als parcs urbans, acullen una petita mostra d'avifauna aquàtica, sempre canviant, que contrasta amb els individus domèstics d'aparença menys lluïda: ànecs collverd, bernat pescaires, polla d'aigua i ocasionalment algun blauet comparteixen aquests espais amb les espècies objecte de programes específics, com són ara xibecs, cullerots, morells de plomall i oques. Trobarem també al voltant d'aquests petits ambients aquàtics les cueretes, i a l'hivern les gavines vulgars.

El territori objecte d'aquesta guia és l'espai més urbà de la ciutat, els seus carrers i places, els parcs urbans i jardins, però no contempla la Serra de Collserola. El terme municipal de Barcelona inclou una part important d'aquest singular enclavament amb paisatges naturals de gran interès com prats i brolles, màquies, però també boscos de pins, alzines i roures força ben conservats.

La biodiversitat urbana ve determinada per factors força diversos . Als parcs tenen gran importància elements com l'estructura de la vegetació, el grau d'artificialitat o bé la semblança als boscos mediterranis. La composició florística dels parcs i jardins és important pels recursos tròfics que proporciona (espècies autòctones acullen major diversitat de fruits i d'invertebrats). També són importants factors com la presència d'aigua, la distància entre les zones naturals, el mosaic d'edificacions amb patis i jardins interiors, els carrers arbrats, l'estructura arquitectònica amb bona oferta de cavitats, etc. En un recorregut pels carrers de Barcelona es poden observar prop d'una dotzena d'espècies i en un parc urbà fàcilment més del doble.

TOT PASSEJANT PEL CARRER

Els carrers i places de Barcelona no són patrimoni exclusiu de coloms i pardals a la recerca de molletes de pa, ni el cel únicament domini dels gavians o dels estornells hivernants. La ciutat de Barcelona en la seva magnitud ofereix en els seus múltiples racons variades opcions per a espècies més oportunistes: petites clapes de verd aquí i allà, arbres al carrer, torretes, jardineres, qualsevol lloc on poder trobar menjar, és visitat per merles, cueretes, mosquiters, mallerengues, verdums, cotxa fumada... la llista ben segur que la podreu ampliar vosaltres.

UNA MIRADA CAP AL MAR

A Barcelona la influència costanera s'evidencia també en l'ambit d'ocells. Les opcions d'observar ocells marins augmenten a l'hivern i no cal fer-se a la mar per contactar amb grups de gavians, gavines vulgars i gavines capnegres o corbs marins que podrem veure al voltant del port. Caldrà, però, dirigir la mirada mar endins per detectar espècies clarament marines com baldritges o mascarells. Però sempre hi ha sorpreses i els afeccionats a l'ornitologia barcelonins saben que a les aigües del port és possible detectar un cabussó emplomallat o de vegades altres espècies més rares.

HORTS I CONREUS

De les antigues extensions de conreu al voltant de la vila resten clapes puntuals a la vessant del Besòs d'un extraordinari interès faunístic: aquestes petites mostres d'hàbitats agrícoles són ocupades per puputs i orenetes a la primavera, caderneres, gafarrons i, fins i tot, mussols durant tot l'any. Aquests camps són també aprofitats per espècies com l'esplugabous o el mateix bernat pescaire. La conservació d'aquests espais és cabdal per al manteniment de la biodiversitat de Barcelona.

PASSEJANT PER BARCELONA

Amb els ulls ben oberts, amb l'oïda ben atenta

Primavera-estiu

Som a inicis de la primavera. Aquesta matinada, encara negre nit, m'ha despertat el cant melodiós i brillant d'una **merla**; fa uns dies que cada matinada canta des d'un parell de punts elevats del carrer. Sento també els crits d'uns **gavians** volant. Quan el dia es lleva, el soroll del carrer augmenta i aviat m'oblido de la merla, o potser és que ja no canta. Surto al carrer i miro cap al cel: els **falciots** volen excitats emetent els seus crits delators, que per a molts barcelonins és el senyal inequívoc que l'hivern és fora: "shrrîiiii"; també s'escolten **ballesters**, crits no tan estridents diria que més "musicals"; són uns falciots de mida més gran i no tan foscos. Aleshores, descobreixo, contra un cel encara amb blaus de nit, les siluetes fosques de dos **bernats pescaires** volant majestuosos, per damunt de tot i de tots, cap al Llobregat; passaran allà el dia alimentant-se. També, observo uns quants **gavians** volant no massa alts i, aleshores, veig com un d'ells baixa fins aterrar en un terrat; un cop allà, emet el crit característic "-kié-kié-kié-kié…."

Abaixo la mirada cap al carrer. Hi ha uns quants **coloms** posats dalt del fanal. Dalt de tot de l'edifici observo una cornisa al llarg de la qual els coloms mascles empaiten les femelles; a qualsevol hora, sempre n'hi ha uns quants. Una mica més enllà del carrer arbrat sento un familiar "xip-xrip-xap-xip-xip" d'uns pocs **pardals** posats als plàtans; sempre els veig per aquesta mateixa zona del carrer, deuen niar per aquí a prop. De camí cap al parc, m'endinso per la part antiga del barri, pels carrerons estrets sense arbres i pels edificis vells que amaguen als vianants una façana interior ben diferent: patis i celoberts més o menys enjardinats, delit de les merles, galeries obertes amb roba estesa i encara alguns nius ocupats per **orenetes vulgars**, testimoni d'altres temps no gaire llunyans en els quals l'alegre cant de les orenetes es barrejava cada primavera amb el trinat dels canaris.

Arribo al parc. Em reben els **gafarrons** amb la seva melodia aguda i rasposa "srhsrrrsrhrssr", són en uns xiprers alts i densos on segurament tenen els nius. Aviat però, començo a sentir altres ocells: els **verdums** canten des de dalt els pins, alternant sèries de trinats i motius variats "tuituituitui-nyeeee-tililiilil…."; la **mallerenga carbonera** s'imposa amb el seu típic cant martellejant "ti-ti-tà…ti-ti-tà…ti-ti-tà…"; escolto la dolça xerrameca d'un **tallarol de casquet** ocult en una alzina i m'acosto suaument fins que veig l'ocell amb la boina negra, posat en una branqueta interior amb el bec obert, fent lleugers moviments de cap mentre emet la seva melodia. Una ombra s'enfila per un dels pins més alts; és el **raspinell** que sempre ascendeix pels troncs en espiral cercant insectes. Mentre m'allunyo, sento el seu cant curt i distintiu. **Verdums i gafarrons** beuen en petits tolls d'aigua al voltant de la font, mentre que els **pardals** es donen un bon bany no pas d'aigua sinó de sorra.

A la gespa dues **cueretes cuablanca** caminen cercant invertebrats. Mouen la llarga cua amunt i avall tan activament que sembla que amb prou feines el cos pugui amortir el balanceig. Fan "tsilip-tsrip-tlip…", caminant i mirant-me una mica de reüll i, després d'una breu voladissa, s'aturen en un petit talús de pedretes del llac. A l'aigua hi ha **ànecs collverd** i també hi ha **xibecs**, que destaquen amb els seus caparrots carbassa. Els **collverd** són ànecs *nedadors*, mengen ficant mig cos dins l'aigua, mentre que els **xibecs** són *capbussaires*. Des de la barana m'entretinc observant com neden i es capbussen sota l'aigua. Més enllà, sota uns grans arbres, hi ha un grupet de colometes menjant a terra. Són **tórtores turques**, d'un delicat color ant. Si passa algú alcen el vol i s'aturen als arbres fent un so nasal, una mica rondinaire. Veig posades dalt un plàtan gros dues **garses**, han fet el niu i estan força atrafegades.

Durant tot el passeig he anat veient i sentint **pardals**, saltironant sobre el terra, voletejant cap als arbres, ara a primavera són força xerraires i sorollosos. A l'àrea més assolellada del parc hi ha una zona d'arbustos densos on el **tallarol capnegre** té el seu territori. Molt menys tímid que el tallarol de casquet, el capnegre és més fàcil de veure mentre es mou entre la densa vegetació o posat dalt d'una mata cantant una piuladissa dolça i xerricosa a l'hora. "Krrrr-krrrr-krrui-kui-kui…" unes **cotorretes de pit gris** s'acosten volant i es fiquen en una palmera; no hi ha dubte, han fet niu sota la corona de fulles i és força gros, es veuen uns quants orificis. Hi ha una gran activitat de les parelles nidificants. És molt distret observar-les, veure amb quina habilitat manipulen les branques amb el bec i les potes, indiferents a la meva presència.

Un **falcó** travessa el cel, amb el seu batregar breu de les ales alternat amb vol planejat; quants barcelonins l'hauran vist?

Tardor-hivern

Som al novembre. Ja fa setmanes que vaig sentir passar els darrers **falciots** i **ballesters** de tornada cap a terres africanes i que vàrem poder gaudir de l'observació dels rapinyaires migrants volant sobre Collserola, però també sobre la ciutat. Pujo al terrat de l'edifici on tenim col·locada una menjadora per ocells. Tombo la clau sigil·losament i quan la porta s'obre tinc encara temps de veure un grupet de **verdums** que s'allunya fent "ti-li-lip" i s'aturen al terrat enjardinat de l'altra banda del carrer. Cada dia visiten la menjadora i s'han fet els amos, fins i tot fan fora els **pardals**, que s'han d'acontentar amb les llavors que cauen a terra. Avui però, tinc sort i veig un mascle de **cotxa fumada** posat dalt el muret, em mira tot tibat, amb la cua oberta i tremolosa. Quin ocellet més bonic. Dalt unes antenes hi ha uns pocs **estornells vulgars** cantant o com es vulgui dir a aquesta xerrameca que fan "shrr-pit-sshrr-pit…."

Al carrer unes **mallerengues blaves** exploren àvidament les branques d'un arbre i d'una petita volada, passen a l'arbre del costat; estan en contacte emetent aguts i fins "tsi-tsi-tsi…". Els **coloms** segueixen com sempre, esperant l'arribada de la ració de pa mullat. Un grup bastant nombrós de **cotorretes de pit gris** apareix en escena sorollosament i s'allunya carrer avall.

Passo ara per un jardí, un interior d'illa recuperat recentment. Aquí el soroll del trànsit queda força amortit i aparentment no hi ha cap ésser viu fora d'uns gats prenent el sol. Però aviat escolto un "tsirip-tsirip-tsip" i una **cuereta blanca** travessa el jardí amb el seu vol típicament ondulat. I no és l'únic ocell: a les petites alzines hi ha dos o tres ocells que es mouen discretament: són **mosquiters** hivernants, recorren les branques i exploren tots els racons de l'arbre amb petites voladisses cercant invertebrats. **Coloms** i **pardals** a terra picotegen molles i restes d'algun entrepà. "Flap-flap-flap…." . S'enlairen els coloms.

A la tarda davant del moll de la fusta hi ha moltes **gavines vulgars** a l'aigua; alguns ciutadans les contemplen i els llencen menjar i elles, excitades, emeten els seus reclams típics que recorden unes rialles; unes barques de pesca que s'acosten a la bocana del port naveguen flanquejades de **gavines** i **gavians**: aprofiten el peix que els pescadors descarten.

Caminant per la Ciutadella veig nombrosos **pit-roigs**, apareixen de cop arrupits i movent-se a saltets, i durant tot el camí s'escolten nombrosos "pt-pt-ptptpt-pt…." i "tsiiiiii" o també el cant ple de refilades agudes i delicades. Les **merles** surten ara al capvespre, s'arriben a aplegar moltes menjant a terra, 10 o 15 o potser més, s'escolta sovint la rialla típica de fugida i uns "tip-tip-tip…" metàl·lics característics. Passo al costat d'uns pins on s'ajoquen nombrosos **estornells**, i a prop en uns plàtans hi ha un sorollós adormidor de **pardals**. Al zoo, prop del terrari, hi ha la coneguda colònia de **bernats pescaires** en uns plàtans grans, ara sense fulles i que deixen veure els nius; ara van arribant i abans de posar-s'hi volen en cercle i fan una veu greu, com una salutació; també arriben uns quants **esplugabous**. Molt a prop d'allà s'apleguen les **gralles**: van arribant en petits grupets i aviat l'arbre sense fulles és ple d'ocells. Quan ja és gairebé de nit, de cop s'aixequen tots "txiàaah-txiàaah…" i després d'unes voladisses s'ajoquen per passar la nit.

ELS OCELLS A BARCELONA DURANT LES ESTACIONS DE L'ANY

A cadascuna de les pàgines descriptives dels ocells es troben uns petits requadres de colors, que resumeixen per a cada au la informació continguda a les dues taules d'aquesta pàgina, seguint els mateixos codis de colors.

Color rosa: presència
Color vermell: augment de la població
Color blanc: absència
Exemples: el pardal és present durant tot l'any a Barcelona i la seva població és la mateixa tant a la tardor/hivern com a la primavera/estiu (color rosa). Les orenetes no es troben a la tardor/hivern (color blanc) i sí a la primavera/estiu (color rosa).
El pit-roig viu tot l'any a la ciutat: la població de la primavera/estiu (color rosa) es veu augmentada a la tardor/hivern pels individus hivernants procedents del nord (color vermell).

ELS OCELLS I L'ÚS DE L'ESPAI DE LA CIUTAT

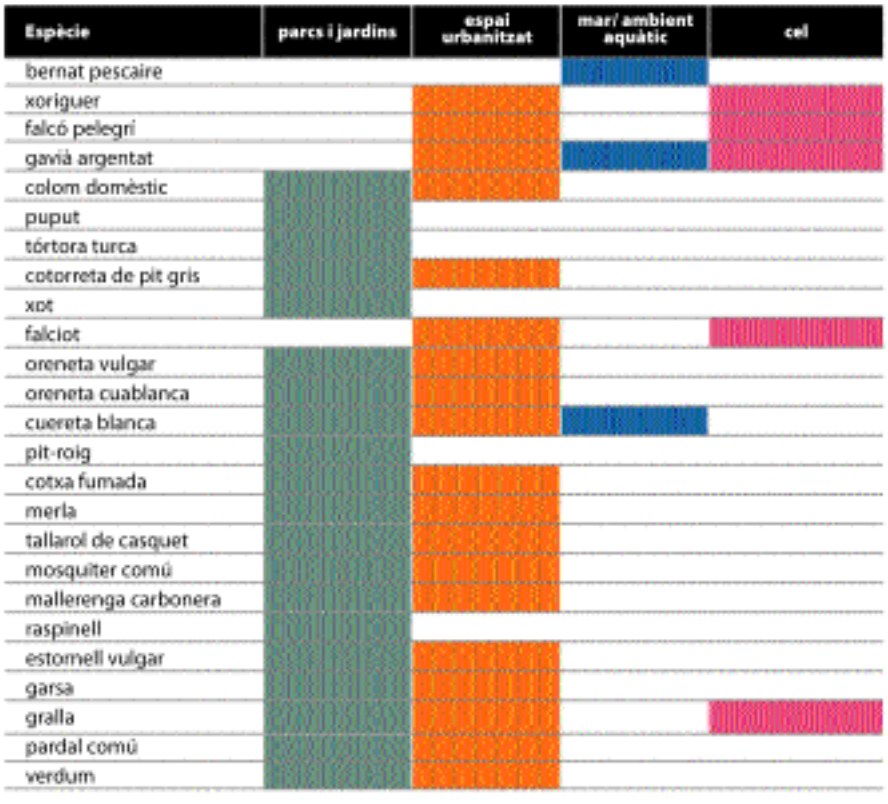

OCELLS DE BARCELONA

1

BERNAT PESCAIRE

Ardea cinerea

GARZA REAL

Fa ara poc més de vint anys, quan es va fer el primer atlas del ocells nidificants a Catalunya, el **bernat pescaire** era considerat un ocell hivernant que s'observava al país des de finals de l'estiu fins a l'abril, si bé existien unes poques cites esporàdiques d'ocells nidificants al delta de l'Ebre, als aiguamolls de l'Empordà i alguna altra zona humida de l'interior. En aquell treball es donava a conèixer l'existència d'una colònia de 15 parelles des de 1971 al recinte del Zoo de Barcelona, iniciada a partir d'uns exemplars de gàbies.

D'ençà, la població catalana ha experimentat un augment considerable: actualment unes 400 parelles nidifiquen a tot el territori català. La primera, i per ara més important de les colònies de tot Catalunya, és precisament la de la ciutat de Barcelona, amb més d'un centenar de parelles d'ocells reproductors totalment lliures. La població va en augment any rere any i fins i tot s'hi han afegit darrerament altres espècies d'ardeids; actualment aquesta és la colònia urbana més nombrosa d'Europa.

Els bernats pescaires fan els nius en plàtans d'ombra i pins pinyoners prop del terrari; durant el dia es poden veure exemplars pels voltants, però en bona part passen el dia fora de la ciutat, sobretot al delta del Llobregat o marxen cap al Vallès i el Besòs. S'alimenten en zones humides, basses, canals, conreus, amagats i protegits per la vegetació. No els agrada gens ser molestats, per aquesta raó si els volem veure al llac de la Ciutadella pescant hi haurem d'anar ben d'hora al matí. La seva silueta en vol per sobre la ciutat és espectacular: molt gran i de color fosc per sota, més de metre i mig de punta a punta d'unes ales rectangulars que manté una mica arcades, vola amb el coll encongit i batecs lents però poderosos. Al capvespre, quan arriben als seus arbres del zoo solen emetre un reclam greu i aspre, un breu "gruàc" sonor. A la colònia a l'època de cria s'escolten altres sons dels adults i, avançada la cria, les veus sol·licites dels polls quan arriben els adults.

Als estanys de la ciutat podrem veure altres ocells aquàtics com ànecs collverd (*Anas platyrhynchos*), l'antecessor dels ànecs domèstics, sovint barrejat amb exemplars d'ànecs domèstics o també híbrids. Però potser podreu veure al Parc de la Pegaso, al de l'Espanya Industrial o a la Ciutadella un altre ànec molt vistós de cap vermell estarrufat, el xibec (*Netta rufina*), una de les espècies que forma part del projecte d'introducció d'espècies aquàtiques de Parcs i Jardins i que inclou altres ànecs com el particular ànec cullerot (*Anas clypeata*), el morell de plomall (*Aythya fuligula*) o les aparatoses oques vulgars (*Anser anser*).

2

GAVIÀ ARGENTAT

Larus michahellis

GAVIOTA PATIAMARILLA

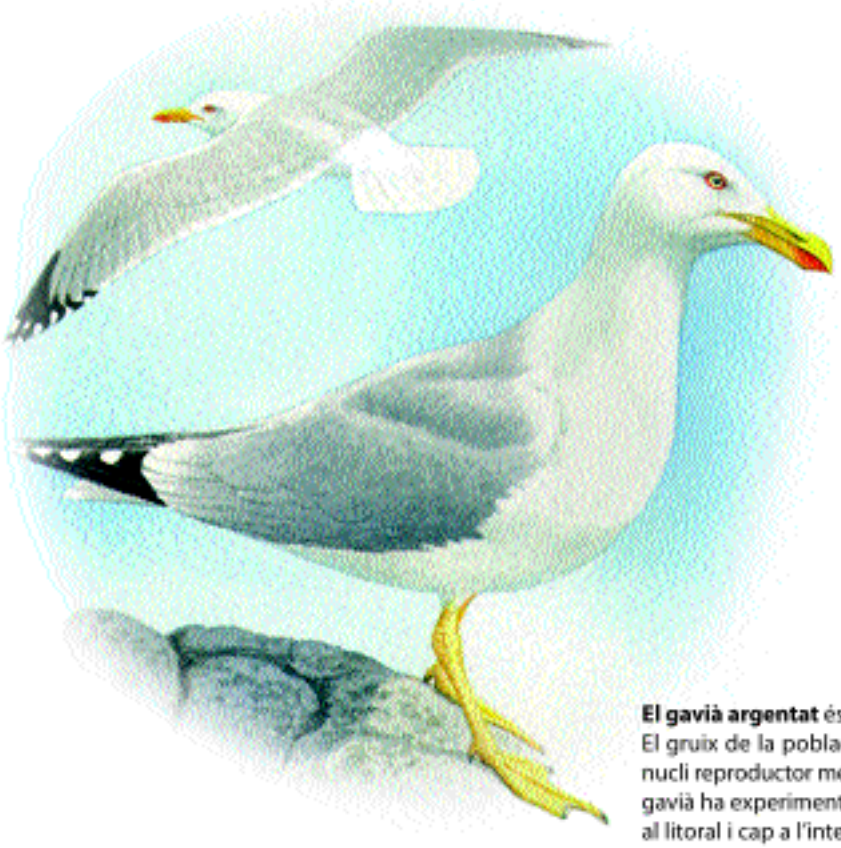

El gavià argentat és un ocell marí freqüent en tot el litoral català. El gruix de la població nia a la Costa Brava i existeix també un nucli reproductor més petit al delta de l'Ebre. Darrerament aquest gavià ha experimentat una expansió, amb noves colònies de cria al litoral i cap a l'interior del país. Recentment, fruit d'una revisió taxonòmica, s'han segregat d'altres formes similars, raó per la qual en anteriors publicacions apareix com a gavià de potes grogues (*Larus cachinnans*).

A Barcelona no ens ha d'estranyar la seva presència, sobretot a l'hivern als voltants del port de la Ciutadella o seguint les barques de pesca, descansant en gran nombre als molls, a les platges, volant sobre el mar, amb el seu bategar lent i potent o planejat suau. Però el que potser resulta més xocant als ciutadans és la presència durant tot l'any d'aquest ocell, tan inconfusiblement marí, dalt els terrats i teulades de la ciutat, compartint espai aeri amb altres ocells històricament urbans com els coloms. La població de gavians argentats va experimentar al país un gran augment durant la segona meitat del segle passat, paral·lel a l'explotació d'un recurs alimentari que anava també en augment: els abocadors d'escombraries a l'aire lliure. És en aquesta època que es troba el primer niu de gavià en un terrat de Barcelona.

En condicions naturals, el gavià argentat nidifica en colònies nombroses tant en penya-segats o illots pedregosos com en platges extenses de sorra. Actualment però el gavià s'ha adaptat tant al paisatge urbà que trobem nius més o menys aïllats o en petits grups en terrats escampats per la ciutat, a l'Eixample, o prop de mercats; també nia al penya-segat de Montjuïc. Aquest fet ens permet observar les conductes reproductores d'aquests ocells marins i escoltar sovint els seus crits característics. Cal però ser prudents ja que en època de cria aquests gavians, de més de 50 cm d'envergadura alar, poden ser agressius defensant les seves postes. En aquesta època i durant l'estiu la seva presència a la ciutat és molt evident, s'escolten sovint els seus crits i s'observen nombrosos ocells volant al cel de la ciutat. A l'hivern durant el dia s'escampen fora del nucli urbà per cercar aliment i s'apleguen a la nit en grans dormidors al port. Quan emeten el crit "kiek kiek kiek...", tant en vol com posats a terra, estiren el coll cap endavant alineat amb el cap i obren molt el bec, amb una expressió ferotge. Aquesta no és però l'única espècie de la família dels làrids que trobem a Barcelona. Altre cop és a la tardor i l'hivern quan podrem gaudir de l'observació d'altres espècies, especialment de les gavines vulgars (*Larus ridibundus*) i de la gavina capnegra (*Larus melanocephalus*). De fet, la gavina vulgar és la més abundant a tot el país, tant al litoral com a l'interior. A Barcelona la podem veure als estanys i llacs dels parcs urbans, com per exemple a la Ciutadella, i a les aigües del port al voltant del Maremagnum, entre els iots del Moll de la Fusta, juntament amb la gavina capnegra. El plomatge que llueixen aleshores és l'hivernal amb el cap blanc, en canvi a l'època reproductora el cap es torna negre.

3

XORIGUER

Falco tinnunculus

CERNÍCALO VULGAR

El xoriguer no pot faltar en un recull dels ocells comuns de Barcelona. Per sorprenent que pugui ser per a molts ciutadans, als carrers de la ciutat viuen unes 20 parelles d'aquest rapinyaire. Però a més d'aquesta població urbana, al penya-segat de Montjuïc es troba una colònia d'unes 20 parelles, fet sinó excepcional sí molt poc freqüent.

El xoriguer es troba àmpliament distribuït a Catalunya. Ocupa un ampli ventall d'hàbitats on pot caçar les seves preses, preferentment terrenys oberts com conreus i regadius, estepes, garrigues, brolles, pastures. Nia en forats i esquerdes, en penyals, marges rocosos, fins i tot a terra, també en arbres sovint aprofitant vells nius d'altres ocells. També ocupa forats i repeus de construccions humanes. S'alimenta fonamentalment de micromamífers (ratolins, musaranyes), també captura insectes de bona mida, alguns rèptils i ocells als que ataca llençant-se en picat.

Els xoriguers que viuen a Barcelona ciutat estan escampats per tots els barris, crien en edificis, en indrets inaccessibles per a l'home, i s'han adaptat a viure en un medi urbà sense uns espais oberts idonis on capturar les seves preses naturals. De fet aquests petits rapinyaires urbans es nodreixen bàsicament d'ocells, fins i tot capturen ocells de gàbia, també polls de colom domèstic, falciots i fins i tot petits rat-penats que capturen al capvespre amb l'ajut de l'enllumenat urbà. La població es pot dir que gaudeix de bona salut, la densitat és força elevada i les parelles poden tirar endavant un nombre elevat de pollets. Al penya-segat marí de Montjuïc els xoriguers fan els nius en forats i repeus, en alguns casos separats només una desena de metres i tenen un comportament colonial, defensant el territori conjuntament. Aquest és un fet poc usual, ja que els xoriguers normalment són ocells territorials que nien de manera aïllada. Aquests xoriguers s'alimenten bàsicament de micromamífers que en bona part capturen als camps i conreus del delta del Llobregat. Però la desaparició de bona part dels seus territoris de caça pel progressiu creixement industrial i la desviació del riu, ha fet que darrerament els xoriguers es concentrin a l'aeroport, la qual cosa és fatal per a la seva supervivència: en els darrers anys, s'ha observat un augment d'exemplars morts atropellats en les pistes de l'aeroport, fins a 30 o 40 individus en els darrers 4 anys. Malgrat tot, sembla que el nombre de nius de la colònia es manté ara per ara més o menys estable.

4

FALCÓ PELEGRÍ

Falco peregrinus

HALCÓN PEREGRINO

El falcó és un ocell cosmopolita, sedentari, que viu en penya-segats i cingleres, tant en serralades interiors com en el litoral. A Barcelona hi havia niat i als anys 70 va ser abatuda la darrera parella que havia fet niu a l'església del Pi. Molts barcelonins recordaran haver vist aquesta parella sinó volant pel casc antic almenys sí dissecada en una vitrina del Museu de Zoologia , avui dit Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella. Actualment, fruit d'un programa de reintroducció endegat l'any 1999 per l'Ajuntament, la ciutat ha recuperat aquesta bella rapinyaire i 5 anys després hi ha uns 10-15 falcons volant pel cel de Barcelona amb 3 parelles establertes formades per ocells procedents dels alliberaments i altres de salvatges: una parella s'ha instal·lat al penya-segat de Montjuïc i les altres dues en edificis de la ciutat; a més una altra ho ha fet a Sant Adrià. Els falcons pelegrins són uns ocells de mida mitjana-gran, d'aspecte poderós, les femelles més grosses, de color gris pissarra per sobre i clar i pigallat de fosc per sota. Les ales són puntegudes, normalment una mica flexionades cap endavant per les "espatlles"; volen batejant les ales breu i ràpidament i quan es llencen en picat poden superar els 300 km/h.

Els falcons s'alimenten d'ocells que cacen sempre en vol. A l'estiu i l'hivern s'alimenten fonamentalment de coloms domèstics, però la seva dieta és molt variada i capturen moltes altres espècies: tórtores turques, cotorretes de pit gris, estornells, garses, sempre ocells lliures, mai engabiats. Durant la primavera i la tardor, els falcons aprofiten els passos migratoris per capturar ocells: tords, becades, xarxets, rascons, gavines rialleres, fredelugues…fins a 26 espècies diferents. Els falcons cacen, fins i tot de nit, ocells en migració aprofitant la il·luminació de la ciutat i del port. Els nius es troben en punts alts i dominants, en torres elevades i inaccessibles. Si bé el falcó pot passar molt desapercebut, és possible veure'l a molts punts de la ciutat. Les amenaces principals que pateix el falcó a la natura són principalment l'escalada i la pràctica d'alguns esports a més de l'espoli de nius i la mort dels adults per incidents. A Barcelona doncs depèn de nosaltres que aquest depredador pugui seguir volant per damunt els terrats de la ciutat.

5

COLOM ROQUER DOMÈSTIC

Columba livia

PALOMA BRAVÍA DOMÉSTICA

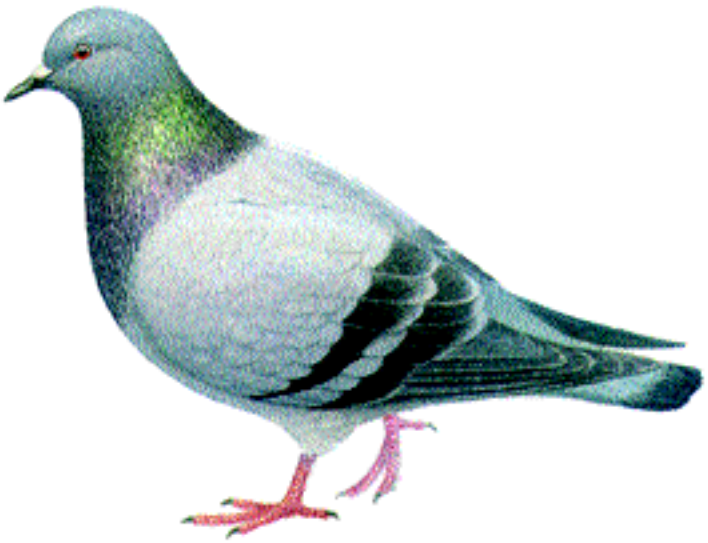

El colom domèstic que habita a les ciutats d'arreu del món prové del colom roquer, una de les espècies de la família dels coloms amb una més àmplia distribució. El seu hàbitat natural el conformen les cingleres, els barrancs abruptes, els penya-segats marins. Són ocells sedentaris, colonials, fan el niu en escletxes, forats, repeus o coves, es reprodueixen gairebé durant tot l'any i s'alimenten de llavors.

Coneguts aquestes característiques del colom roquer, és fàcil reconèixer els costums dels nostres coloms que han substituït els cingles i penya-segats pels edificis i construccions de les ciutats: als edificis troben els forats on fer el niu i són a més les talaies on passen força estona, sempre en repeus o al límit de l'estructura, com fan en una cinglera.

Els coloms tenen un vol potent i ràpid, quan alcen el vol fan soroll amb les ales, fet d'altra banda característic de moltes espècies de coloms. A la ciutat es reprodueixen durant qualsevol època de l'any i en qualsevol indret podem veure algun mascle tot estarrufat fent "gruuúuhhh", perseguint femelles disposades. Ponen dos ous en un simple niu amb quatre branquetes instal·lat en forats dels edificis. En menys de tres setmanes neixen els pollets i en un mes aquests ja es valen per ells mateixos. Al penya-segat de Montjuïc també podem veure coloms niant en cavitats com fan els seus parents salvatges.

Les poblacions de coloms a les ciutats grans s'han convertit en una plaga i Barcelona no n'és una excepció, si no més aviat tot el contrari: segons els darrers censos hi viurien a la ciutat 180.000 exemplars. Les conseqüències d'una població tan gran a causa de l'aliment que se'ls dóna, voluntària o involuntàriament, són més que molèsties menors o puntuals: les deposicions àcides són corrosives i malmeten la pedra calcària d'edificis monumentals i els metalls, obstrueixen eixidius amb les plomes, embruten els carrers que esdevenen lliscosos i, a més, són també un problema sanitari per transmissió de malalties i presència d'ocells morts als carrers. Les campanyes endegades per controlar el nombre d'ocells mitjançant captures, la pròpia dinàmica de la població o la competència amb altres espècies, semblen mantenir el nombre d'exemplars estable, però així i tot la població barcelonina es una de les més denses del món.

A Barcelona també trobem durant tot l'any el tudó (*Columba palumbus*), un colom de bosc de mida gran, cap petit i silueta elegant. Es distingeix fàcilment del colom urbà per la mida, la silueta de l'ocell tant posat com en vol, quan llueix unes clares franges blanques transversals a les ales i també és molt visible una taca blanca a ambdós costats del coll. No el trobarem al centre de la ciutat sinó als parcs més forestals dels vessants de Collserola o a Montjuïc.

TÓRTORA TURCA

Streptopelia decaocto

TÓRTOLA TURCA

La tórtora turca és una nova espècie present des de fa uns anys a la ciutat: procedent dels Balcans, a partir dels anys 30 ha anat expandint la seva àrea de distribució de forma natural per tot Europa. La tórtora turca va anar aparaixent en diferents poblacions, a Tarragona es cita cap als anys 80, i per exemple a les poblacions del Maresme té una forta penetració. A Barcelona actualment és una espècie comuna que trobarem als grans parcs amb arbres grans i densos on bastir el niu. L'hàbitat natural que ocupa a les àrees d'origen de l'Índia i altres regions més orientals del continent asiàtic consisteix en zones àrides i semidesèrtiques amb arbres dispersos, zones rurals, pobles, evitant però el centre de les ciutats o també els boscos. No és, doncs, una espècie introduïda ni escapada de captivitat.

De mida més gran que la tórtora europea (*Streptopelia turtur*), la tórtora turca és de silueta i cua allargada, el plomatge és d'aparença força uniforme de color crema o ant; hi destaca especialment una fina però ben visible banda negra al coll (que manca en els individus joves). Sedentària, es reprodueix probablement durant gairebé tot l'any. Ponen 2 ous de color blanc que coven durant 2 setmanes i dues-tres setmanes més tard els pollets ja són independents. S'alimenten bàsicament a terra de llavors i també d'invertebrats com escarabats, cargols, larves de papallones i altres; també poden ingerir baies que agafen dels arbustos enlairant-se amb forts batecs de les ales.

Són ocells fàcils de detectar, normalment no estan mai aïllats i menjant a terra en veurem unes quantes de tórtores; si ens acostem molt fugen a amagar-se als arbres propers. El cant és un parrupeig que recorda un colom, sense "erre", una mica agut i com apressat, no transmet l'endormiscament del ronc de la tórtora europea. Quan aterren o es posen en una branca solen emetre un breu so planyívol, nasal, sorprenent i inconfusible.

Les tórtores europees són ocells estivals que ens visiten a la primavera i, després de dues niuades, ens abandonen a l'estiu. Ocupen hàbitats diversos com boscos de coníferes i caducifolis, matollars, conreus; la trobarem als voltants de Barcelona però no es queda a la ciutat.

7

COTORRETA DE PIT GRIS

Myiopsitta monachus

COTORRA ARGENTINA

La cotorreta de pit gris és una espècie nova que ha colonitzat àmpliament i amb molt èxit la ciutat i l'àrea metropolitana; en aquesta ocasió, l'arribada d'aquest ocell no ha estat producte d'una expansió de la seva àrea de distribució, sinó com a conseqüència de la importació i posterior alliberament (voluntàriament o no) d'alguns exemplars.

La primera cita de cotorretes lliures a la ciutat (i a tot Espanya) correspon a dos exemplars observats en una palmera al Parc de la Ciutadella l'any 1975 i aviat es va anar escampant: l'any 1992 es van comptar 246 nius, l'any 2001 la població es va estimar en uns 1500 individus i actualment els experts calculen una població que supera els 2000. La cotorreta de pit gris pertany a la família dels Psitàcids, una nombrosa agrupació d'espècies distribuïdes per tot l'hemisferi sud, l'Equador i la Índia. A Barcelona els ciutadans associen les cotorretes amb les palmeres i no és d'estranyar ja que aquest és l'arbre ocupat amb preferència per instal·lar els vistosos nius. També pot instal·lar-se en altres arbres, per exemple, al Palau Reial hi ha una important colònia en pins. Les cotorretes nien en grup, construeixen uns grans nius tancats, amb diferents cambres, ocupats per vàries parelles i també per individus no reproductors. És molt distret observar com fan i reparen els nius, amb branquetes que porten i manipulen amb el bec (són els únics psitàcids que construeixen nius amb branquetes en lloc de niar en cavitats). L'estació reproductora probablement s'allarga fins l'entrada de l'hivern. Les cotorretes saben trobar aliment fàcilment: mengen llavors, fruits de diversos arbres, fins i tot glans d'alzina, dàtils, fulles i borrons, i també s'ha observat la predació d'ocells petits com mallerengues o de pollets de merla.

Es troben per tot arreu de Barcelona, no importa si hi ha molt trànsit, si l'indret és tranquil o no. Són gregàries i tan sorolloses que de fet són elles les que de vegades poden causar molèsties i s'ha donat el cas d'alguna escola que tenia tantes cotorretes al pati que no podien fer classe. Els seus crits són variats, poden ser més suaus quan els ocells estan tranquils posats en un arbre i semblen dialogar: "krrrr-krrrrr" "keerrr-keeerr" "kir-kir-krrr" fins que de cop i volta els crits pugen d'intensitat i surten volant cridant "kví-kví-kuí-kuik-KUÍK-KUÍK-KeÏÏÏEK…". Tenen un vol ràpid i rectilini i tomben a la cantonada inclinant el cos com unes motos en plena cursa.

La població de cotorretes a Barcelona és ja força elevada i, sobretot, és alarmant el seu creixement exponencial, fet donat probablement per diversos factors com la gran adaptabilitat de l'espècie, una alta tassa d'èxit reproductor, el número elevat de postes per any i la manca de depredadors naturals. Per això els experts comencen a plantejar la necessitat d'actuacions com per exemple l'eliminació de nius.

Les cotorretes de pit gris no només es troben a Barcelona, si be és a la nostra ciutat on, un altre cop, tenim la població més gran del país. Aquesta cotorra es comercialitza com a mascota en molts països i el que està passant actualment és un bon exemple de les conseqüències del tràfic d'animals exòtics. Entre els anys 1985 i 1989 des d'Argentina es van exportar més de 80.000 exemplars a Nord Amèrica i Europa d'aquesta espècie. Però lamentablement, el tràfic d'animals exòtics inclou una llarga llista d'animals, el fet és que molts moren en el trajecte o bé, un cop alliberats o escapats no tenen tanta capacitat d'adaptar-se. Un altre exemple d'espècie exòtica lliure volant per Barcelona és la cotorra de Kramer (*Psittacula krameri*) originària de l'Índia i Àfrica tropical: una cotorra de mida més gran que la cotorreta argentina i cua més llarga. Normalment en parelles i de presència molt més discreta, el crit que emeten en vol és diferent, més dolç, com un "tui"; es pot veure al Parc de la Ciutadella, a Montjuïc. I n'hi ha més d'espècies, com les aratingues, de les quals a Barcelona es coneixen 3 espècies nidificants (*Aratinga acuticaudata, A.mitrata* i *A.erythrogenys*). La presència en augment d'espècies exòtiques demostra l'escassa aplicació del *Conveni sobre el comerç internacional d'espècies amenaçades de fauna i flora silvestres*, més conegut com a CITES.

PUPUT

Upupa epops

ABUBILLA

La puput és un ocell molt popular i apreciat per la gent del camp perquè és molt beneficiós, i la gent de ciutat que l'han vist algun cop, tot i que el medi urbà no és un hàbitat adient per aquest ocell, el recorda divertidament per la imatge estrafolària de la seva silueta i disseny. A Barcelona la trobarem únicament i de forma esparsa en espais oberts de matolls i brolles amb arbres dels vessants de Collserola, a parcs com el de l'Oreneta, les Heures o el Laberint, als indrets més oberts i assolellats de la muntanya de Montjuïc i als escassos conreus que encara queden als límits de la ciutat. És un ocell estival que arriba a finals de l'hivern dels seus territoris d'hivernada a les regions tropicals africanes i cap al març ja comença la reproducció. D'altra banda, és comú al nostre país arreu on hi ha boscos clars, conreus amb marges arbrats, vinyes, fruiters de secà, hortes, etc. i sempre en vessants assolellats.

El seu aspecte és inconfusible. En vol desplega un disseny espectacular de franges negres i blanques a les ales i la cua. Vola aletejant amb ritme irregular, fent ondulacions i a poca alçada, recorda una papallona, les ales amples arrodonides, ben esteses. Quan aterra sovint desplega el plomall del cap, com un ventall, i el torna a tancar de seguida. Camina tibada, amb un posat delicat i poruc, cercant insectes i les seves larves que troba i captura amb el seu llarg bec.

Nia en forats, en arbres, murs de pedra, i gairebé no basteix el niu, unes poques branquetes i herbes. Pon una mitja dotzena d'ous i, a mesura que els pollets van creixent, el niu s'omple d'excrements, fa molta mala olor i atrau les mosques. Ja diuen d'un que és molt brut que "fa més pudor que un niu de puputs".

El cant de la puput tanmateix no té res d'espectacular, però és fàcil de reconèixer, de fet el seu nom és una onomatopeia. S'escolta de ben lluny: "pu-pu-pu....pu-pu-pu....." repetit moltes vegades emès des de terra, amb el bec una mica obert; els mascles més experimentats o amb millors condicions per a la reproducció poden emetre fins a 4 o 5 síl·labes, "pu-pu-pu-pu", mentre que els més inexperts es limitarien a dos; de tant en tant es pot sentir un "pueeej" i quan estan alarmades o es barallen fan un "raaaah" aspre o "schirrr".

9

GARSA

Pica pica

URRACA

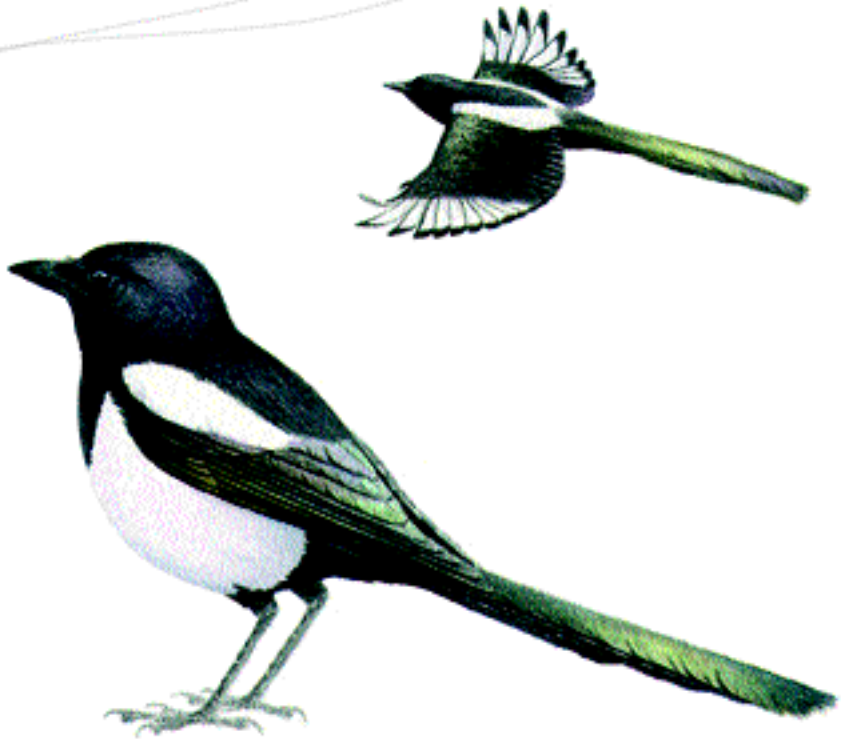

La garsa és un ocell ben vistós i conegut, inconfusible per la seva mida de gairebé mig metre des del bec fins a la cua, molt llarga. A primer cop d'ull l'ocell crida l'atenció pel marcat contrast del plomatge amb àmplies zones blanques i negres; en vol és inconfusible, les ales són relativament curtes, amples i arrodonides que semblen no poder carregar amb una cua tan llarga. El vol és rectilini, amb un aleteig continuat, de vegades planeja breument llençant-se des d'una teulada a terra. La garsa és un ocell sedentari que habita en zones rurals i conreus amb presència d'arbres grans, bosquetons propers a zones de cultiu i que s'està habituant a les ciutats; a Barcelona és cada cop més comuna, no només als parcs i jardins, també la podem veure al centre de la ciutat. Molt habituat a la presència humana; en zones rurals si els conreus són abandonats és probable que les garses es traslladin a un altre lloc. És prudent però no tímida i no és estrany veure-les caminant per la gespa d'una plaça envoltada de trànsit, ben confiades. O dalt d'un terrat, tibades i amb la cua enlairada i una mica oberta; de vegades s'ajunten unes quantes i aleshores semblen estar de xerrameca, sorolloses i descarades. Fan el niu en els arbres, sovint aprofitant les forquilles que conformen les branques. Ponen uns 6 ous de mitjana. Mengen de tot, grans, fruits, insectes, animals morts i també saben aprofitar les restes que deixem els humans a la ciutat.

Són ben conegudes les seves veus sonores, greus i ronques, aspres "txac-txac-txac..." que emeten sobretot quan estan alarmades, especialment quan detecten un gat, i que recorda una carraca. També és molt característic un dísil·làbic "txa-cà" o "ki-là" sec i potent. Però com el corb i el gaig, les garses emeten també altres sons menys aspres i més semblants a una piuladissa, fins i tot poden fer imitacions d'altres ocells, però aquests sons, relacionats amb l'època de reproducció, es fan més rars d'escoltar.

Aquest ocell tan comú no ha estat mai gaire ben considerat, potser per la seva coloració negra i blanca: la cultura popular associava la garsa amb la bruixeria i la seva presència al voltant de les cases era interpretada com un mal averany. En molts països europeus existeixen llegendes sobre aquest ocell. A més, el costum d'aportar materials brillants al niu ha fet creure que les garses són unes lladres ben espavilades (i sinó, mireu el que va passar a Moulinsart amb les joies de la Castafiore...).

10

GRALLA

Corvus monedula

GRAJILLA

La gralla és còrvid petit, de poc més de 30 cm; el veurem volant al cel barceloní en parelles o petits grups. Probablement descobrirem al cel uns ocells negres després d'escoltar uns crits "kiàaah" que ens cridaran l'atenció. Les gralles de fet són de color gris fosc, no negres com el corb; el vol és ràpid, acrobàtic, amb profunds batecs d'ales, i sovint planen. Són ocells sedentaris que trobem en serralades mediterrànies, en terres obertes conreades i per niar s'acosten als pobles on trien edificis vells, esglésies, castells, ponts i altres construccions. Per aquesta raó són conegudes a moltes comarques catalanes ben conreades, sobretot de Girona i Lleida, mentre que en d'altres, com algunes comarques tarragonines, o al Penedès, al Vallès, estan patint una forta regressió, si no han desaparegut. També nidifiquen en penyals, talussos fluvials o en forats d'arbres.

A la ciutat de Barcelona existeix una població important al voltant del zoo i també nien alguns petits grups d'unes quantes parelles escampats per la ciutat, per exemple en esglésies al casc antic com Santa Maria del Mar, o a la Plaça Molina, o a la Sagrera, llocs de reproducció que cal vetllar per ajudar a la conservació d'aquesta espècie. Les gralles són monògames i crien formant colònies, rarament ho fan les parelles aïllades. Durant el dia s'alimenten escampades per la ciutat i les rodalies, moltes mengen de l'aliment dels animals al zoo, o dels coloms, també d'invertebrats. A l'hivern al capvespre, quan tornen per ajocar-se al dormidor són bastant sorolloses, de cop s'enlairen tots els ocells emetent els seus crits "kiàah-kiàahhh..." i després de planar breument tornen a posar-s'hi.

11

ORENETA VULGAR

Hirundo rustica

GOLONDRINA COMÚN

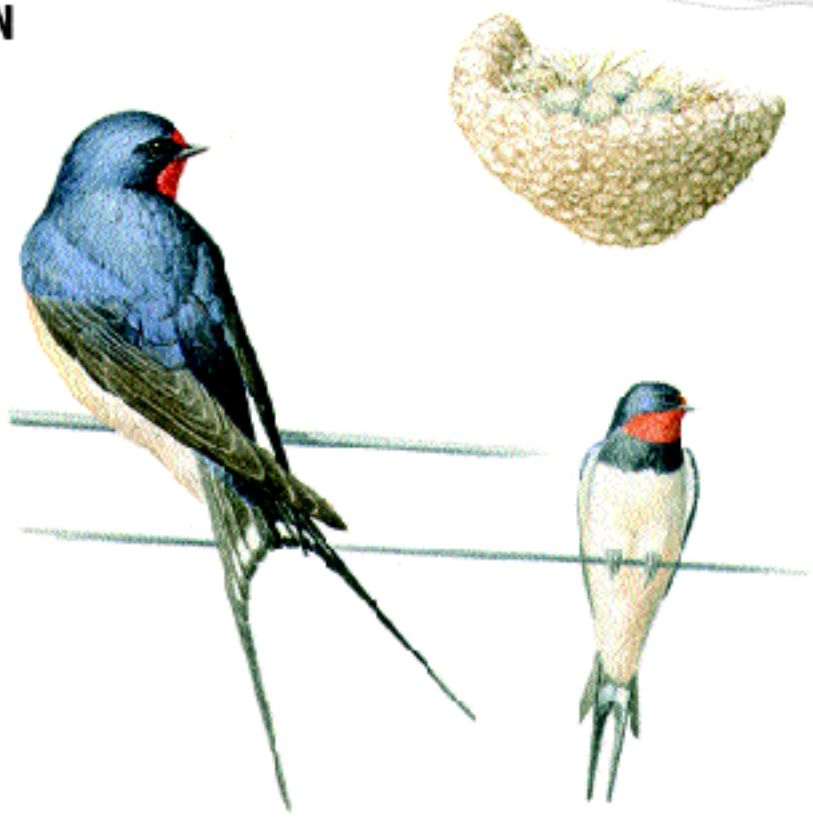

L'oreneta vulgar i la cuablanca apareixen tots els anys a la primavera, procedents del continent africà. Els primers exemplars, de pas cap al nord, els podrem observar ja a finals de febrer, però no és fins a l'abril o el maig que aquests ocells s'escampen volant per sobre de terres de conreu, zones humides, rius, pobles i ciutats. Acabada la reproducció aquests ocells abandonen els seus territoris de cria i inicien el llarg viatge de retorn. Durant el mes de setembre és quan es detecta un important flux d'ocells en pas migratori cap al sud.

Fins aquí tot semblen similituds, però òbviament aquestes dues espècies que reben el nom d'oreneta, malgrat que no pertanyen al mateix gènere, tenen alguns requeriments i costums diferents. L'oreneta vulgar nidifica en coves, sota ponts, en petits nuclis rurals, pobles, bastint el niu en interiors d'edificis, típicament golfes, porxos o naus permanentment obertes, mentre que l'oreneta cuablanca col·loca el niu fent colònies, en exteriors ben aixoplugats sota volades de balcons, finestres, i també ho fa sota ponts i en cingleres, en zones deshabitades. L'estructura dels nius és també diferent: el material bàsic per construir el niu és el fang, amb el qual fan boletes que barregen amb brins d'herba, però mentre els dos progenitors d'oreneta vulgar construeixen un cassoleta oberta adherida a la paret vertical, la parella d'oreneta cuablanca s'afanya a fer una mitja tassa ben adossada al sostre, de manera que només s'hi pot accedir per una petita entrada a la part superior.

Quan els adults són al niu, de l'oreneta vulgar sovint es pot veure cap i cua que sobresurten de la tassa del niu, mentre que de l'oreneta cuablanca només es pot veure una mica el cap que l'ocell treu pel foradet. Totes dues espècies es caracteritzen per ser molt fidels als antics nius i reparar-los cada any. Aquestes preferències a l'hora de bastir el niu condicionen la seva presència. A les ciutats, la nidificació no és fàcil: les modernes construccions de materials llisos, no els resulten gens atractives per instal·lar el niu; a més el material essencial de construcció, el fang, no és un element gaire abundant a la ciutat, on l'asfalt predomina fins i tot en moltes places.

A grans trets, es considera que l'oreneta vulgar és un ocell més aviat agrícola, cercant granges, masies i petits nuclis rurals a l'hora de criar, mentre que l'oreneta cuablanca tendeix més a fer-ho als pobles i a la perifèria de les ciutats. A Barcelona tenim colònies d'oreneta cuablanca en zones perifèriques de la ciutat; els nius d'oreneta vulgar són més difícils de veure ja que solen estar en espais coberts privats.

ORENETA CUABLANCA

Delichon urbica

AVIÓN COMÚN

Les orenetes s'alimenten d'insectes que cacen al vol; les vulgars solen volar a poca alçada, els agrada passar tocant terra, caçant insectes entre les potes del bestiar, per exemple al zoo, a ras de l'aigua o també sobre els arbres; les cuablanca solen volar a més alçada. S'alimenten al Besós o a les terres agrícoles del vessant del Llobregat; de vegades es veuen petites concentracions mixtes de les dues espècies caçant insectes. Les orenetes vulgars destaquen en vol per la forma de la cua, una profunda forquilla més accentuada en els mascles i el contrast entre el color blanc de la panxa i fosc del dors, cap i cara (el color vermell apareix fosc, és difícil d'apreciar); les orenetes cuablanca tenen una cua només lleugerament aforquillada, la panxa molt blanca i al dors destaca amb força el carpó de color blanc que, com una banda, interrompeix la silueta fosca.

Totes dues espècies són força sorolloses; emeten sovint reclams en vol, destaquen especialment els de l'oreneta cuablanca, uns "prrrt" breus; els de l'oreneta vulgar són uns "vit" menys sonors. L'oreneta vulgar sovint canta posada, en cables o elements estructurals, també ho fa en vol: emet una mena de dringadissa alegre i molt ràpida "tittirurit-triuit-truittruittirrittrt" que sovint acaba amb un motiu contrastat, un repicat "trtrtrtrtr" un xic nassal. L'oreneta cuablanca sol cantar des del niu i sembla més una xerrameca que no pas una melodia.

L'Ajuntament de Barcelona du a terme un programa d'actuació per afavorir la nidificació de les orenetes a la ciutat. Per això, es col·loquen nius artificials allà on hi ha hagut indicis de nidificació recent i també es posa a l'abast d'aquests ocells fang per a la construcció dels nius. Quan els nius es perden és difícil que els ocells tornin a niar al mateix indret, per aquesta raó cal preservar els petits nuclis reproductors i actuar en aquest indrets. Molta gent de ciutat confon falciots amb orenetes, o millor dit, als falciots li diuen orenetes. Totes dues espècies tenen en comú alguns trets com el fet de ser estivals, niar en construccions humanes i caçar insectes en vol formant part així del paisatge dels cels urbans. Però hi ha moltes diferències entre ells, tant morfològiques i ecològiques com de comportament. A Barcelona, les orenetes han anat desapareixent i es troben únicament en algunes zones mentre que els ocells que majoritàriament omplen el cel primaveral de sons i puntets negres són els falciots.

13

FALCIOT NEGRE

Apus apus

VENCEJO

Els falciots aporten a les ciutats un dels senyals potser més evident que l'hivern definitivament ja és fora: els sonors crits "shrriiiih" que s'escolten alts dalt del cel, a finals de març i començaments de l'abril. Els seus crits ja no ens abandonaran fins a finals de l'estiu, quan els ocells, altre cop molt sorollosos, volen fent cercles sobre la ciutat en direcció cap al Sud. Són ocells estivals, que passen l'hivern en zones tropicals de l'Àfrica subsahariana i cada any realitzen el viatge migratori.

Els falciots els veurem sempre en vol, mai posats en un arbre o un cable com fan les orenetes, o a terra; de fet passen la vida, cacen i dormen a l'aire, només s'aturen en cavitats durant l'època de reproducció. La silueta és fosca, el plomatge és de color marró fosc, sense taques clares al ventre o a la cua, només la gola és clara, però aquest tret no s'aprecia prou, les ales són llargues i disposades en forma de falç o magall. El vol és molt ràpid, planejat, amb breus i curts batecs d'ales, normalment a bona alçada caçant insectes per a la qual cosa poden recórrer grans distàncies. Per aquesta raó, de vegades durant el dia se'n veuen pocs volant sobre la ciutat o d'altres són molt nombrosos, però al capvespre, al voltant dels nius i aprofitant les darreres estones de llum i la presència d'insectes, volen més baixos i s'observen bé des dels terrats, fent vols acrobàtics i rasants quan s'acosten a l'edifici on tenen el niu, amb passades ràpides i repetides fins que no es decideixen a entrar al forat a tota velocitat, sempre emetent crits aguts i estridents. Quan passen volant a prop s'escolta el soroll que fan les ales en tallar l'aire. Nien dins d'esquerdes, forats dels edificis o també aprofitant nius de pardals, una adaptació de l'antiga ocupació de penyals i arbres on bastir el niu. De vegades algun adult cau a terra perquè topa amb algun filat o algun element urbà en sortir del niu. Aleshores camina amb les ales tocant a terra sense poder-se enlairar. Amb les curtes potes pot arrapar-se bé als edificis i penyals, però no pot caminar. El que cal fer en aquestes situacions és agafar l'ocell i llençar-lo a l'aire en un indret sense obstacles de manera que el falciot aleshores recupera la seva agilitat volant. Si el que ha caigut és un pollet no l'alimenteu amb pa i llet, ja que són insectívors estrictes. El millor és trucar a algun Centre de Recuperació de Fauna com el de Can Balasc a Collserola.

Els crits del falciots "shriiiih" són molt aguts, al voltant del 6 o 7 kHz de freqüència, són una mica modulats, a vegades dos individus sembla que es responguin, "sriiiih-sreeeeh", o també és típic el xivarri que fan els grups en vol, semblen jugar excitats, fent-se passades en vol i cridant.

El **ballester** (*Apus melba*) és un altre ocell estival molt proper al falciot, de mida més gran, fosc amb el ventre de color clar, i que també nia a Barcelona en petites colònies, però és molt menys abundant a la ciutat. Se'ls veu al cel, entre mig dels falciots emetent uns crits perllongats molt característics, una mena de "trrriirrr....", menys estridents que els dels falciots. Tanmateix, a diferència del falciot, l'hàbitat més propi del ballester el conformen els congostos de les muntanyes.

ESTORNELL VULGAR

Sturnus vulgaris

ESTORNINO PINTO

L'estornell vulgar és una espècie molt comuna en zones rurals i suburbanes dels països europeus; a l'hivern les poblacions més septentrionals del continent migren cap al sud, a la regió mediterrània. Així, a partir de l'octubre aquests ocells negres comencen a arribar al nostre país i s'escampen i s'alimenten per camps, oliverars i conreus de fruiters i horts. Al capvespre es reuneixen per dormir en canyissars o en arbredes sovint de pobles o ciutats, formant de vegades grans dormiders. Aleshores és tot un espectacle veure aquests grans estols al cel movent-se com si fossin un únic ser viu, com fan els grans bancs de peixos, tan aviat l'estol s'expandeix i es fa gran i més gran, com de cop i volta s'estreny des d'un extrem, com si alguna cosa invisible l'hagués colpejat, es converteix en una massa fosca, com gairebé desapareix. A Barcelona els estornells vulgars feien als capvespres d'hivern uns excepcionals espectacles aeris que aturaven els vianants durant uns quant minuts, a la Plaça Catalunya o al Parc de la Ciutadella. Aquest espectacle s'incrementava quan apareixia el falcó pelegrí que de manera aparentment infructuosa perseguia els estols tot generant figures de gran estètica. Després, quan per fi s'ajoquen als arbres, i durant una bona estona, es pot escoltar el guirigall dels ocells fins ben entrada la nit. A trenc d'alba majoritàriament abandonen la ciutat i cerquen aliment per conreus i camps de l'àrea metropolitana.

S'estima que a la ciutat de Barcelona hi poden passar l'hivern uns 100.000 estornells. En els darrers anys no s'observen dormiders tan nombrosos a la ciutat, però en canvi s'està notant un augment espectacular en altres ciutats com Tarragona. Tanmateix, els dormiders poden canviar de lloc i els ocells tan aviat ocupen una zona com poden abandonar-la. Els dormiders, quan acullen a centenars o milers d'ocells, poden causar molta brutícia i són un destorb per a molts ciutadans.

Darrerament a Barcelona els trobem també formant petites colònies en construccions, allunyades de depredadors com gats i rates. Durant el dia se'ls pot veure de forma aïllada menjant a les gespes i zones enjardinades dels parcs o sentir cantar, posats tibats dalt de les antenes. L'aspecte és el d'un ocell de color negre amb irisacions, a la primavera amb el bec groc. No s'ha de confondre amb la merla, també negre i de bec groc, però de mida més grossa. L'estornell posat llueix una cua relativament curta i dirigida cap avall, mai enlairada; el vol és molt ràpid, rectilini i batejat. Tenen un ampli repertori i són famosos per la seva capacitat d'imitar sons, no només d'animals, sinó també sons del seu entorn. És molt coneguda l'anècdota, certa o no, del pastor que veu com el seu gos d'atura i el ramat es comporten de forma estranya fins que s'adona que els estornells han après els seus xiulets; s'han descrit imitacions de nombrosos ocells, de granotes, de grinyolar de portes…i darrerament de sons de telèfons mòbils! El cant és contínu, sense estrofes aparents, un seguit de sons variats, fins xiulets modulats, uns repetits "tc-tc-txrrr-tc-tc-txrrr…"…. L'estornell negre (*Sturnus unicolor*), molt similar però d'aparença més fosca, des del sud-oest de la Península Ibèrica està experimentant una expansió cap al nord. A Barcelona és present encara de forma escassa durant tot l'any.

15

PARDAL COMÚ

Passer domesticus

GORRIÓN COMÚN

El pardal comú és un ocell molt popular, que tothom coneix o creu conèixer, si més no el seu nom. Perquè per a molts barcelonins, tots els petits ocells que viuen a la ciutat, llevat de coloms, cotorretes o gavians, són pardals. I ja veiem que n'hi ha moltes d'espècies de petits ocells a Barcelona. El pardal comú és un ocell present a tot Europa, capaç de colonitzar qualsevol indret si aquest està habitat per l'home, tant al camp com a la ciutat, des del mar fins la muntanya, fins al punt que l'abandona si en queda despoblat. A Barcelona és un ocell comú, present arreu, tant en carrers i places, com en els parcs urbans més extensos, malgrat que aparentment la població ha disminuït, tendència generalitzada que s'està donant també en altres països.

És un ocell rabassut, més aviat capgròs, de coloració gris al ventre i disseny ratllat amb diferents tonalitats de marró i negre al dors i les ales; l'aspecte quan surt volant és el d'un ocell de color marró fosc sense cap tret distintiu. Existeix dimorfisme sexual, és a dir, que mascles i femelles presenten diferències en el plomatge. Les diferències són ben fàcils d'observar sense binocles: només cal que seieu tranquil·lament en un parc, a la zona de jocs infantils, o la terrassa d'un bar i espereu uns pocs minuts. Aviat apareixen els pardals d'una curta volada des de ben a prop i recorren el territori al voltant amb saltirons, aturant-se a picotejar amb el seu bec curt i ample de granívor.

Els pardals són ocells gregaris. Crien a la primavera i fan niu en forats i cavitats dels edificis, els agrada especialment fer-ho sota teulades, en esquerdes, finestres, xemeneies, si bé és cert que les modernes construccions no els són gaire favorables. Tanmateix, també fan niu en els arbres, en forats de plàtans, o en palmeres, en heures o en altres arbres adients. Els nius són globulars i formen petites colònies d'unes quantes parelles.

Els pardals són sorollosos i xerrameques. Els sons que emeten són força simples a la nostra orella però tenen diferent estructura i complexitat segons la situació. És molt freqüent escoltar pel carrer un "xip-xip-xap-xrip..." que emeten un o dos o més exemplars posats dalt d'un arbre. Fora de l'època de cria s'apleguen al capvespre en dormidors força sorollosos. Fa pocs decennis als plàtans de la Gran Via de Barcelona la cridòria de l'ara totalment desaparegut dormidor era quelcom impressionant.

VERDUM

Carduelis chloris

VERDERÓN

El verdum és una de les tres espècies de fringíl·lids que trobem a la ciutat, juntament amb gafarrons (*Serinus serinus*) i les molt més conegudes caderneres (*Carduelis carduelis*). Els fringíl·lids són petits ocells granívors, de costums més aviat gregàries, àmpliament distribuïts arreu del món. Formen part dels que sovint, malauradament per ells, es coneix com a ocells de gàbia. Es caracteritzen entre altres coses per posseir un bec fort, gruixut i cònic que els permet "manipular" amb destresa les llavors de les quals s'alimenten. La silueta, el bec, l'expressió, la forma de moure's dels fringíl·lids les podrem observar de molt a prop en els populars canaris de gàbia, que provenen dels ocells lliures endèmics de les Illes Canàries.

Els fringíl·lids en general tenen cants bonics i molt apreciats perquè creen melodies variades i poden aprendre motius nous. Exemples reputats són les caderneres i els passerells (*Carduelis cannabina*), i potser també els pinsans (*Fringilla coelebs*). Tant és així que la seva captura en viu actualment només es permesa en condicions molt determinades. Nosaltres per la nostra banda us recomanem gaudir de llur cant en llibertat tot passejant pels parcs de Barcelona.

Verdums, gafarrons i caderneres viuen a la nostra ciutat. A Barcelona, troben en els parcs i jardins unes condicions que els permet alimentar-se i reproduir-se. Fins i tot a l'hivern la ciutat acull també individus hivernants, procedents de terres més septentrionals. Aleshores, els verdums en petits grupets visiten de bon grat les menjadores que buiden amb velocitat fins i tot fent fora a d'altres possibles comensals "més urbans" com els pardals.

El verdum és de coloració verdosa, de la mida d'un pardal comú, més gros i rabassut que gafarrons i caderneres. Quan vola s'aprecien unes taques grogues a les ales i la cua i, a diferència del pardal comú de vol més rectilini, el verdum ho fa amb marcades ondulacions i a més, rarament el veurem caminant a terra com fa el pardal comú. Més fàcilment detectarem el verdum tot estant pendents del seu cant. A la primavera i ben entrat l'estiu escoltarem verdums cantant des de dalt dels arbres dels parcs o, fins i tot, des de dalt d'antenes o arbustos en terrats enjardinats. El cant consisteix en diferents trinats pausats que l'ocell emet alternant-los i variant la tonalitat: "txui-txui-tuxi...ti-li-li-li..." i que combina amb un motiu molt particular, una mena de "nyiiiiii" un xic nasal i aspre, com de cigala i que resulta inconfusible. L'ocell s'hi pot estar una bona estona emetent els seus trinats sonors, de timbre líquid, net (llevat d'aquest darrer), i de tonalitat general més greu que el cant de la cadernera o el canari.

17

TALLAROL DE CASQUET

Sylvia atricapilla

CURRUCA CAPIROTADA

El tallarol de casquet pertany a un grup d'ocells que es caracteritzen per viure en vegetació densa, arbòria, arbustiva o fins i tot de matollar; mascles i femelles tenen plomatges diferents i són ocells que no sempre són fàcils de determinar per al principiant; els cants tenen en comú el fet de ser una barreja de sons breus, xerriquejants, de notes fines i agudes, emeses de manera ràpida i més o menys accelerada. Algunes espècies tenen un àrea de distribució força restringida a la regió mediterrània, com és el cas de la tallareta cuallarga (*Sylvia undata*), el tallarol de garriga (*Sylvia cantillans*) i el tallarol capnegre (*Sylvia melanocephala*), tots ells ben representats a la Serra de Collserola. A la ciutat de Barcelona però, aquestes espècies no tenen cabuda en els espais enjardinats i artificiosos; amb la gran excepció del tallarol capnegre, probablement el tallarol més comú al nostre país i representant típic de màquies i matollars, molt ubiqüista, de manera que fàcilment ocupa també les zones rurals i suburbanes. A Barcelona, el tallarol capnegre el trobarem doncs com a reproductor a Montjuïc o a parcs propers als vessants de Collserola com són, entre d'altres, el Parc de l'Oreneta, el Parc Güell o el Parc del Guinardó. A l'hivern aquest tallarol apareix a més en altres zones enjardinades de menor extensió també al centre de la ciutat i fins i tot en terrats enjardinats. En aquesta època el detectarem fàcilment pel seu reclam, uns aspres i sonors "txec-txec-txec-txec-txec".

Però potser, si mirem el conjunt de l'any, el tallarol més àmpliament distribuït a Barcelona és el tallarol de casquet (*Sylvia atricapilla*), un ocell d'àmplia distribució i molt comú a Europa central, i també al nostre país, on és un ocell sedentari i que a l'hivern acull nombrosos individus del nord. A Barcelona la població sedentària de tallarols de casquet augmenta espectacularment a l'hivern. Aquest és un ocell més propi de boscos ombrívols amb dens sotabosc, on ocupa preferentment l'estrat arbori o l'alt dels arbustos en boscos de coníferes. Però no és de requeriments estrictament boscans i per aquesta raó es troba bé també en bosquetons i bardisses humides, fruiterars, en fondals humits i emboscats, etc. Els parcs de Barcelona ombrívols i frescos, amb arbres alts i exuberants i una presència important d'estrat arbustiu alt, ofereixen unes condicions adients per a aquesta espècie, fins i tot al centre de la ciutat i en jardins de reduïdes dimensions, com per exemple els jardins de la Plaça de la Universitat. A la tardor i a l'hivern, trobareu aquest ocell allà on hi hagi fruits d'heures, troanes o marfulls, tant en parcs i jardins com als carrers dels barris.

La nidificació comença a l'abril. Els mascles canten aleshores molt intensament. El cant és una refilada aflautada, melodiosa i que recorda la merla en el timbre, però d'estrofes més llargues i de ritme més vigorós. Inicialment resulta poc sonor i musical però progressivament augmenta d'intensitat i també la melodia es fa més patent. El final és molt característic, amb diverses notes pures emeses amb claredat. Se'l sent més que no pas se'l veu, ja que sovint canta amagat entre la vegetació. Hi ha moltes variacions de cant entre individus. El període de cant és molt llarg, fins ben entrat el mes de juny i, a mesura que avança l'estació reproductora, el cant es va simplificant i reduint a la part final. S'escolta també molt sovint, també a l'hivern, un reclam de contacte, "txac" sec i vigorós, que repeteix quan està alarmat.

MERLA

Turdus merula

MIRLO COMÚN

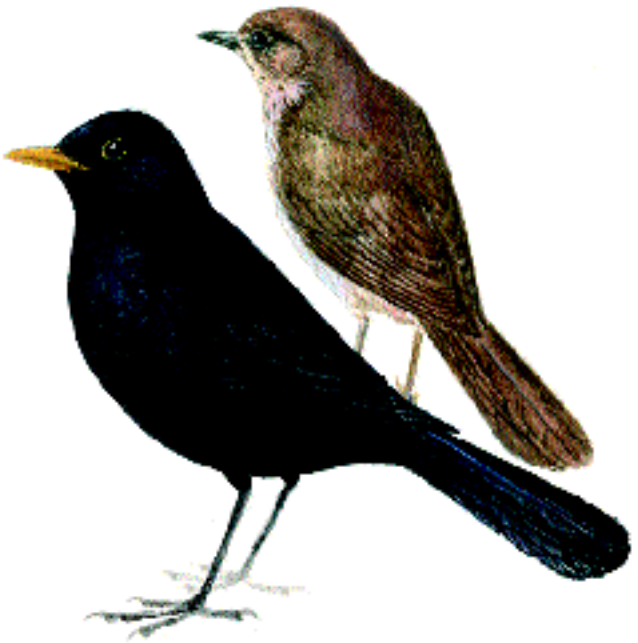

La merla és un ocell molt popular, però no sempre ben conegut; és una espècie sedentària a la nostra ciutat. A l'hivern, i sobretot si fa molt fred entre l'octubre i el febrer, veu augmentada la seva població amb individus procedents del nord d'Europa. Fa uns 25 cm, la cua és llarga, el plomatge dels mascles és de color negre i el de les femelles marró fosc; el bec i el voltant de l'ull són grocs. Els mascles tenen doncs una aparença única, i no s'han de confondre amb els altres ocells negres i de bec groc que trobem a la ciutat, els estornells, de mida més petita, cua més curta, bec més fi. Amb una mica d'observació s'aprecien de seguida més diferències que semblances, també en la forma de caminar, de volar, en el comportament i en el cant.

És un ocell de bosc amb sotabosc i arbustos alts, molt ubiqüista, que ocupa també conreus i clarianes amb matolls, arbres i arbustos, conreus arbrats i hortes, i cada cop més se'l troba en parcs i jardins, tant de nuclis rurals com a les ciutats. A Barcelona és un ocell comú, fàcil de veure perquè no és especialment tímid, encara que sí cautelós. Un fet notori és que les merles que habiten els parcs urbans són molt més confiades que no pas les que viuen als boscos.

És omnívora, és a dir, s'alimenta de fruits i baies, insectes, cargols i li encanten els cucs de terra. Se la pot veure a les gespes humides, recentment regades, buscant cargols i cucs o furgant sorollosament sota la fullaraca. Al capvespre es mostren especialment actives i emeten un reclam característic, un "tip-tip-tip..." metàl·lic i sonor, més o menys accelerat en funció de l'agitació de l'ocell; en ocasions, a la tardor, es poden veure als parcs desenes d'individus caminant a saltets, aturant-se uns segons ben tibats guaitant preses, o també en una postura ben típica amb la cua una mica enlairada i el cos avançat. De vegades, caminant pel carrer s'escolta una piuladissa accelerada, una mena de rialla forta i un ocell fosc apareix d'algun arbre volant ràpid i fugint pel carrer avall.

Les merles crien molt aviat, potser ja al mes de març, i poden fer tres postes. Fan el niu en forquilles d'arbres baixos o en arbustos alts, una tassa grossa i ben elaborada per la femella; de mitjana ponen 3 ous; els gats mostren una clara habilitat a depredar els nius. Com que cria tan aviat, els primers cants els podrem sentir ja a finals de febrer, o més a primers de març. Molt matinera, comença a cantar quan encara és ben de nit i el seu cant aflautat, vigorós, de riques melodies pausades s'escolta de bastant lluny; ressona als patis i als carrers per sobre de la remor de la ciutat. No seria gens estrany que una merla que ha triat un celobert com a propi ens desperti de matinada. Canta movent el cap dirigit cap al cel, des de punts enlairats com antenes de TV, balconades o altre mobiliari urbà, també des de les capçades d'arbres alts, indiferent o millor, invisible al tràfec humà de l'entorn.

19

MALLERENGA CARBONERA

Parus major

CARBONERO COMÚN

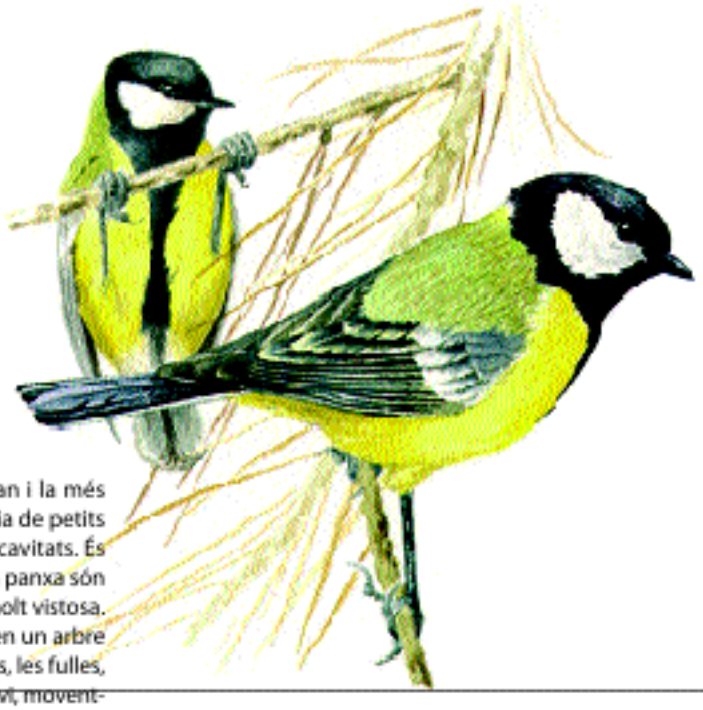

La mallerenga carbonera és la més gran i la més coneguda de les mallerengues, una família de petits ocells forestals, insectívors i que nien en cavitats. És un ocell gairebé inconfusible: el ventre i la panxa són de color groc i porta una corbata negra molt vistosa. És molt distret observar una mallerenga en un arbre cercant ous i larves d'insectes pels borrons, les fulles, penjant-se cap per avall, eixerida i amb nervi, movent-se activament d'una branqueta a una altra, emetent sovint reclams aguts, "tit-tit-tit...". A la tardor i l'hivern solen anar en petits grupets, de vegades amb altres mallerengues, patrullant pels arbres i arbustos cercant insectes, emetent suaus reclams de contacte.

La mallerenga carbonera és un ocell sedentari que a Barcelona la trobem als parcs i també és possible veure-la en altres zones més inhòspites en aparença, com pot ser la Gran Via, plena de cotxes, però també de plàtans, arbres amb molts forats i segurament molt apreciats per aquests ocellets.

De fet, la possibilitat de trobar cavitats on fer el niu és potser un dels pocs requeriments d'aquest ocell per ocupar nous ambients. Això explica el fet que de bon grat ocupin les caixes-niu que es col·loquen en parcs i boscos. Els nius són ben treballats, fets de molsa i branquetes, plomissol i altres elements que troben els adults per l'entorn, com pèls i fils de llana.

La mallerenga carbonera té un repertori molt ampli de reclams que s'escolten gairebé durant tot l'any. Són de timbre metàl·lic, agut, tipus "tsi-tsi-tsi...." "ti-duit", o un "ping-ping" sonor que recorda la veu del pinsà comú, i també altres més aspres i reganyants que emet quan està alarmada. A l'època de cria, que comença ben aviat al març, els mascles emeten de forma incansable el seu cant, dí o trisil·làbic: "ti-ti-tà...ti-ti-tà... ti-ti-tà..." o "ti-tà-ti-tà-ti-tà..." de ritme més accelerat i timbre molt metàl·lic. Aquests cants han originat nombroses onomatopeies entre la gent del camp, per exemple, "nas-brut-nas-brut-nas-brut..." I també a qui no calla li diuen: "xerres més que una mallerenga"

La mallerenga carbonera és la mallerenga més abundant a la ciutat al llarg de l'any. Però també hi podem veure altres espècies com la mallerenga blava (*Parus caeruleus*), sobretot a l'hivern, no només als parcs, també cercant aliment als carrers per exemple als borrons dels Arbres de Judes, o la mallerenga emplomallada (*Parus cristatus*) i la mallerenga cuallarga (*Aegithalos caudatus*) i que trobarem als parcs més forestals. Tant a l'hivern com a la primavera les mallerengues són sorolloses, emeten sovint reclams i cants, i són fàcils de detectar amb una mica d'atenció.

Les mallerengues són ocells agressius i la carbonera i la blava mantenen a la natura una gran rivalitat arribant a baralles. Tanta mala fama tenen que en J.M. Segarra afirma que són traïdores i d'ànima dolenta i que empalten els ocells que els fan nosa... fins a estabornir-los i menjar-los el cervell!

RASPINELL

Certhia brachydactyla

AGATEADOR COMÚN

El raspinell és un petit ocell forestal, comú i present gairebé a tot el territori català. La seva vida es desenvolupa al voltant dels troncs dels arbres madurs, no les capçades, on s'alimenta i on també basteix el niu. Per aquesta raó el trobarem en boscos, des del nivell del mar fins a l'estatge alpí, en plantacions d'arbres i també en parcs i jardins amb arbres grans i madurs; òbviament evita les extensions agrícoles sense àrees boscoses.

El raspinell és un mestre del camuflatge, potser per aquest motiu és menys popular del que es mereix: petit, de color marró molt discret, passa totalment desapercebut posat al tronc de l'arbre. Té una forma molt curiosa d'alimentar-se que consisteix en explorar àvida i minuciosament la soca dels arbres madurs caminant en espiral des de la part baixa del tronc cap amunt i, de sobte, amb una curta volada es planta a la base d'un tronc vei que explorarà d'igual manera. Per això, el petit raspinell apareix i desapareix de la nostra vista, i quan creiem que ens hi apropem resulta que ja fa estona que explora un altre tronc més allunyat.

Afortunadament per aquells que volen observar-lo als parcs de la ciutat, el raspinell mentre explora els arbres sovint emet veus i cants molt característics, de manera que amb una mica d'atenció i observació es poden seguir les seves evolucions: uns "tit-tit-tit…" breus, secs, aguts i sonors o una breu i alegre melodia amb un final enèrgic, a vegades repetida amb insistència.

El raspinell nia en forats i esquerdes dels troncs, entre la soca despresa, on basteix un petit niu; per aquesta raó li cal la presència d'arbres grans i madurs.

21

CUERETA BLANCA

Motacilla alba

LAVANDERA BLANCA

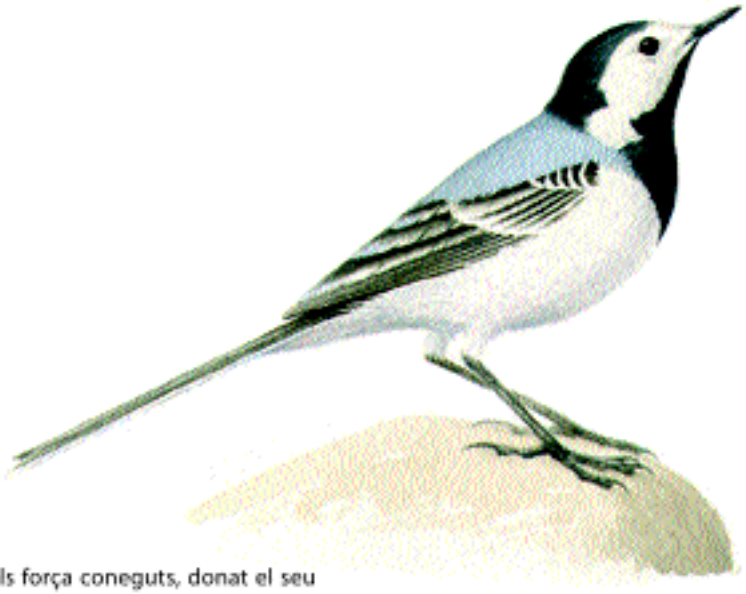

Les cueretes són petits ocells força coneguts, donat el seu caràcter poc tímid i la seva aparença particular: un plomatge en el qual combinen els grisos amb el blanc i el negre, i especialment visible és una taca negra molt aparent en forma de pitet; té una expressió vivaç, potser perquè l'ull negre destaca força en el blanc de la "cara". El nom li ve perquè llueix una llarga cua que mou nerviosa i constantment amunt i avall.

Les cueretes blanques són ocells sedentaris al nostre país on ocupen hàbitats variats més o menys lligats a la presència de l'aigua, des del mar fins a la muntanya mitjana. Però també la trobarem en hàbitats humanitzats, en conreus, voltant per masies, femers o en poblacions, i fins i tot en nuclis industrials. Es per això que no ens ha d'estranyar de trobar-la a la nostra ciutat.

En veurem molt sovint a l'hivern, quan molts ocells del centre i nord d'Europa ens visiten fugint del fred. Aleshores s'escampen per gairebé qualsevol punt de la ciutat, en zones enjardinades, en parcs, prop de punts d'aigua o en qualsevol plaça arbrada, en interiors d'illa; les veurem caminant pel terra sacsejant la cua o volant d'un extrem a l'altre de la plaça amb un vol marcadament ondulat, ascendent quan obre les ales i descendent quan les tanca, sovint compassat amb una mena de "tsi-rip" o "tsi-ri-lip". A la primavera, els ocells sedentaris, moguts pels seus requeriments reproductors, ocupen sobretot zones properes als punts d'aigua dels parcs urbans, caminant per les gespes, les vores dels estanyols o també el sòl nu, cercant insectes i altres invertebrats dels quals s'alimenta. Nien en qualsevol forat en parets, tubs de desbast, talussos on la femella elaborarà el niu. Durant diverses primaveres per exemple, una parella de cueretes s'està esforçant per tirar endavant la seva posta amagada en el sobreeixidor de la piscina de salts de les Piscines Picornell, abans no s'obre al bany aquesta piscina, indiferents a la presència de nombroses persones prenent el sol, per la majoria de les quals les evolucions d'aquests ocells atrafegats, d'un cantó a l'altre de la piscina, són totalment ignorades.

La cuereta torrentera (*Motacilla cinerea*) també la podem trobar a Barcelona, molt més lligada a la presència d'aigua. També té una taca negra a la gola, la cua és encara més llarga, però la coloració combina bàsicament el gris a les zones dorsals del cos i el groc a les ventrals.

PIT-ROIG

Erithacus rubecula

PETIRROJO

El pit-roig és un petit ocell de la mida d'un pardal comú, uns 14 cm., freqüent en els nostres parcs i jardins especialment a la tardor, a partir de l'octubre, i a l'hivern. Els seu aspecte i comportament hivernal són els trets que el fan popular: durant aquesta època és fàcil veure'l a terra o posat en una branca baixa, sovint arrupit, sense coll o capgròs, com una boleta, amb la cara i el pit de color pebre vermell, les parts dorsals marronoses, mirant amb ulls grossos foscos i movent-se a terra amb saltirons, cercant insectes i invertebrats, amb un comportament més que confiat, agosarat.

Marcadament forestal, sedentari a la meitat septentrional de la península, el trobarem lligat als boscos, preferentment humits, de coníferes i arbres caducifolis on és un ocell comú, però també ocupa pinedes més seques encara que en menys nombre. Li agraden també les hortes i els parcs i jardins amb racons frescos i humits sempre i quan trobi bardisses i sòl nu on alimentar-se. El podrem trobar nidificant a parcs com Montjuic, Les Heures o La Ciutadella. A l'hivern però, la població augmenta considerablement amb individus del Nord i Centre d'Europa; en aquesta època és un ocell menys exigent i es troba molt més estès, ocupant de bon grat qualsevol parc i jardí urbà. En aquesta època no és gens tímid i se'l pot observar fàcilment caminant a terra cercant àvidament el menjar.

El pit-roig és un ocell solitari, amb un marcat caràcter territorial. El cant primaveral atrau a les femelles alhora que pretén dissuadir a altres mascles d'apropar-se al seu territori. En aquesta època, els mascles canten sovint des de talaies i reforcen el seu missatge auditiu amb l'exhibició de la marca rogenca del seu pit. El cant és bastant particular, però complex per a la nostra oïda i per tant difícil de descriure. Conformat per una gran varietat de motius, refilats i trinats aguts, de timbre clar i fi, en conjunt en resulta una melodia dolça i agradable, melancòlica, vacil·lant; les estrofes sovint comencen amb un motiu agut, són breus i separades per curts silencis. El reclam o veu de contacte més comuna és un tec-tec-tec sec, repetit. A l'hivern els ocells defensen contundentment petites parcel·les on s'alimenten d'insectes i baies i sembla que el cant que emeten durant aquest període de l'any, mascles i també femelles, tindria un clar missatge de defensa del territori. Un passeig tranquil a la tarda pels jardins i parcs de la ciutat en aquesta època ens revela la presència d'aquest ocell: des de les bardisses o parts baixes dels arbustos ens arriben refilades agudes, febles, intercalades amb abundants motius breus i aguts, tipus "tsib" "tsic" i reclams com el ja esmentat "tec-tec" o un "tsilili" més sostingut i molt agut.

El pit-roig és un ocell molt comú i popular; existeixen nombroses llegendes i creences sobre ell, tant de benaurança com de mals auguris. Afortunadament, cada cop se'n capturen menys per a ser consumits com aperitiu ("pajaritos fritos") pràctica salvatge i fora de lloc que fins no fa gaire encara resultava evident en alguns bars de diversos barris perifèrics de Barcelona.

23

MOSQUITER COMÚ

Phylloscopus collybita

MOSQUITERO COMÚN

Alguns ocells, com el **mosquiter comú**, passen per la nostra ciutat discretament, gairebé desapercebuts. Parlem d'un petit ocell de la família dels sílvids, és a dir, emparentat amb els tallarols i els bruels i reietons, una família d'ocells insectívors, de coloracions discretes i molt cantaires. Li agraden els boscos humits i nia a Europa central i del nordest, territoris que abandona a l'estiu per hivernar en gran part al Mediterrani. Així doncs, a Catalunya trobarem mosquiters nidificants en boscos caducifolis i a les comarques més humides, i a l'hivern ens visitaran nombrosos individus hivernants, especialment en hiverns molt freds. En aquesta època de l'any són menys exigents en quant a l'hàbitat i per aquesta raó en podrem trobar en qualsevol parc, jardí i zona arbrada de la ciutat, movent-se activament per les branques dels arbres i arbustos cercant amb avidesa petits insectes, no deixant cap branqueta sense explorar abans de passar a un altre arbre proper. Però també, en la recerca d'aliment el mosquiter no es limita als parcs més frondosos que li podrien recordar el seu hàbitat estival i pot aparèixer fins i tot en una jardinera de la finestra al bell mig de l'Eixample. A primers d'abril els mosquiters abandonen la ciutat i es dirigeixen cap a les seves àrees de cria i no tornaran fins la segona quinzena de setembre.

Els mosquiters comuns són ocells molt cantaires a la primavera als territoris de cria. A l'hivern, sobretot a partir de gener, els mascles comencen a cantar i aleshores se'ls detecta molt fàcilment perquè el cant és inconfusible, tant per la melodia com, i potser sobretot, pel ritme resultant: consisteix en una alternança de dos o tres motius aïllats emesos amb un ritme regular, separats per silencis: "txip-txap-txip-txip-txep-txap-txip", com un degoteig.També fan un reclam molt distintiu, una mena de xiulet breu "uit", però que no s'ha de confondre amb un dels reclams del verdum. Existeixen vàries espècies de mosquiters que visiten el nostre país, tant a la primavera, com a l'hivern o en migració. Són d'aspecte molt similar, però es poden diferenciar bé pels seus reclams i cants amb una mica de pràctica.

COTXA FUMADA

Phoenicurus ochruros

COLIRROJO TIZÓN

La cotxa fumada és un petit ocell insectívor de coloració fosca, que per bé que és un hivernant o habitant relativament freqüent en pobles i nuclis urbans, passa molt desapercebut. Els seus hàbitats naturals preferits són les parets de roca, els penya-segats i els paisatges abruptes i rocallosos. Nia també en cabanes de pastor, castells i runes a la muntanya, així com en esglésies o altres edificis de pedra de pobles.

A Barcelona però, el veurem a l'hivern, visitant fugisserament els terrats i balcons, però també lluny d'aquesta imitació del seu hàbitat natural i rocallós, movent-se nerviosament entre les fulles d'una alzina o una troana, fent petites voladisses a terra o al mur proper, cercant larves d'invertebrats o aranyes i també petites baies que completen la seva dieta insectívora. De coloració poc aparent, el plomatge del mascle és gris pissarra, la femella gris crema o marró, només en destaca, i força, la cua, més que rogenca d'un carbassa torrat, que l'ocell fa vibrar i obre com un ventall quan està posat, tot tibat, nerviós i vivaç, o també quan finalment fuig fent una breu voladissa. En aquesta època de l'any el seu comportament és força discret i silenciós, però cap a finals de l'hivern, en dies assolellats i tímidament càlids, els mascles comencen a cantar, normalment ho fan des de punts enlairats, i emeten la seva melodia, poc variada i no gaire musical, de timbre un xic metàl·lic, dur, fàcil però de reconèixer perquè inclou un motiu "raspós", com un "ksrssrsrs" que recorda el so que fa un paper de cel·lofana en ser rebregat. Ha criat en parcs perifèrics com Montjuïc o al Parc de la Creueta del Coll, però no es coneix ara per ara que ho hagi fet més regularment al centre urbà.

25

XOT

Otus scops

AUTILLO

El xot és un petit rapinyaire forestal, una autèntica miniatura de la mida d'un pam, amb "orelles", de coloració marró, molt discret i que sap passar desapercebut durant les hores diürnes posat tibadet en una branca, prop del tronc. Li agrada viure en arbredes, prop de conreus o de zones semiurbanes. El seu règim alimentari es basa en insectes, la qual cosa l'obliga a realitzar migracions per passar l'hivern en regions més càlides. A Catalunya és doncs un ocell principalment estival. Els xots arriben a partir del mes de març i s'instal·len als seus territoris de cria als parcs urbans, ocupen forats de pins i d'arbres grans i de bon grat també s'instal·len en caixes-niu. Durant les primeres hores nocturnes és quan comencen a emetre el seu cant característic, un xiulet breu, dolç, una mica modulat, fàcil d'imitar i que no ens ha de fer confondre'l amb el cant d'un petit gripau, conegut com a tòtil, més sec i menys modulat.

El mussol (*Athene noctua*) és un altre rapinyaire petit (però més gros que el xot), sense "orelles", de costums força diürnes; al camp se'l pot observar posat durant el dia dalt de postes o murets de pedra. Li agraden els espais oberts, però també està adaptat a viure en nuclis urbans, en parcs i jardins. Al centre de Barcelona hi ha alguna cita aïllada de mussol; però on és força comú és a la muntanya de Montjuïc on hi ha una població sedentària important, al penya-segat, al Sot del Migdia, a La Foixarda, a l'antic Jardí Botànic, o al Cementiri (tan sols al cementiri hi ha unes 20 parelles). Són molt característics uns crits aguts i llastimosos, "Iiiu" que recorden un miol i que pot repetir durant estona amb petites variacions de to.

FETS RELLEVANTS
DE L'ORNITOLOGIA A BARCELONA

LES JOIES

Bernat pescaire: la colònia urbana més gran d'Europa
Xoriguer: la colònia de Montjuic, un toc feréstec a l'avifauna barcelonina

MEREIXEN ESPECIAL ATENCIÓ

Les orenetes: esperant el retorn als barris
Pardal comú: atenció! A Europa una davallada generalitzada
Gralles: una espècie en forta regressió a Catalunya, que manté a la ciutat un important nucli reproductor.

REINTRODUCCIONS

Falcó: un projecte que té èxit
Ànecs xibec, cullerot i morell de plomall: donem-los una oportunitat

LES EXÒTIQUES

Cotorreta de pit gris: un individu nou vingut, actualment potser ja massa familiar

EN EXPANSIÓ

Tórtora turca: no es tracta d'una introducció, és una expansió natural.
Garsa: cada cop més freqüent a Barcelona
Gavià argentat: un ocell ja habitual a molts terrats de la ciutat.

SONOGRAMES

EL CANT DELS OCELLS A LA CIUTAT: APRENDRE A ESCOLTAR

Malgrat que Barcelona és una ciutat sorollosa com totes les grans ciutats, tots hem sentit cants d'ocells en alguna passejada per qualsevol racó de la ciutat. El cant agradable de la merla, el parrupeig dels coloms i les tórtores, els crits dels gavians, de les cotorretes de pit gris, els reclams del pit-roig o el rítmic martelleig d'una mallerenga carbonera, són diferents manifestacions de comunicació. Els ocells utilitzen el so per comunicar-se i cada espècie ho fa d'una forma única, de manera que l'emissió sonora resultant li és pròpia. A més, els ocells emeten diferents tipus de vocalitzacions segons el missatge que volen emetre.

Així, a grans trets, podem dir que a la primavera els mascles emeten uns sons elaborats, fins i tot melodiosos, amb una certa complexitat que en diem **cants** i que estan relacionats amb l'època de reproducció. Els mascles amb aquests cants volen impressionar a les femelles i atraure-les cap als seus territoris per fer niu i reproduir-se. Un cop establerta la parella, el cant té una doble funció: alhora que manté unida a la parella, allunya possibles mascles rivals. Generalitzant podem dir que quan sentim una merla cantant a la primavera de matinada des de dalt un arbre, i sobretot si és a inicis de l'època de reproducció, es tracta d'un mascle que està dient: busco parella i tinc un territori. Una melodia complexa i una durada de cant molt llarga són senyals que també indiquen que aquell mascle no és un novell i està en bones condicions físiques. Més endavant, quan la merla canta a estonetes i va variant molt el punt des del qual canta probablement ja està aparellada i està marcant els límits del seu territori a altres mascles.

Però els ocells emeten altres sons que transmeten missatges diferents, sovint associats a conductes determinades, en diem **veus** o reclams. Per exemple, veus d'alarma, veus de contacte entre els membres d'un grup, d'una parella, de trobada d'una font d'aliment, etc. Aquestes emissions sonores són d'estructura més simple que els cants, solen ser breus i sovint es dóna que les espècies que viuen en un mateix hàbitat, en determinades situacions de perill, per exemple, emeten sons similars entenedors per a totes elles.

De tot això es dedueix que nosaltres, amb una mica de pràctica, podrem conèixer els ocells pels seus cants i veus. Aleshores, les passejades pels parcs i jardins adquireixen una altra dimensió i tots els amants dels ocells en gaudiran molt més que només amb l'observació visual.

Aprendre a identificar els sons dels ocells, i dels animals en general, no és molt difícil. Cal una mica de paciència i començar practicant l'escolta activa, és a dir, saber què és allò que estem sentint. Després caldrà analitzar una sèrie d'elements que ens ajudaran a "classificar" els sons i memoritzar-los més fàcilment. Per exemple:

> **La freqüència principal:** en general el so o el cant és agut, greu o mitjà.
Per començar, agafarem un so familiar de referència.
> **El ritme:** el cant és pausat, ràpid, accelerat.
> **L'organització de les notes:** en podem distingir (imitar) una melodia?
> **La intensitat:** els sons són febles, forts; s'escolten de lluny o a curta distància.
> **El timbre:** aquesta és una qualitat particular de cada espècie. Els sons o notes poden sonar aflautats, metàl·lics, roncs o aspres, nasals…
> **La durada:** les frases o les seqüències de cant són llargues o breus; la durada és constant o variable.

Per ajudar-nos a memoritzar els cants farem ús dels espectrogrames o sonogrames. Els científics els utilitzen per aprofundir en el coneixement de les vocalitzacions humanes i animals. L'espectrograma és una transcripció dels sons en certa manera comparable a un pentagrama: els sons apareixen representats per les freqüències en l'eix vertical (les freqüències agudes apareixen a la part alta i les greus a la part baixa) al llarg del temps (en l'eix horitzontal, en segons). La imatge que s'obté ens informa de si el cant és agut o greu, si les notes són llargues (sostingudes) o molt breus, si es succeeixen molt ràpidament, si hi ha pauses, canvis sobtats de melodia, etc. A més la "forma" que tenen els motius també ens donarà una pista de com sona allò.

TALLAROL DE CASQUET

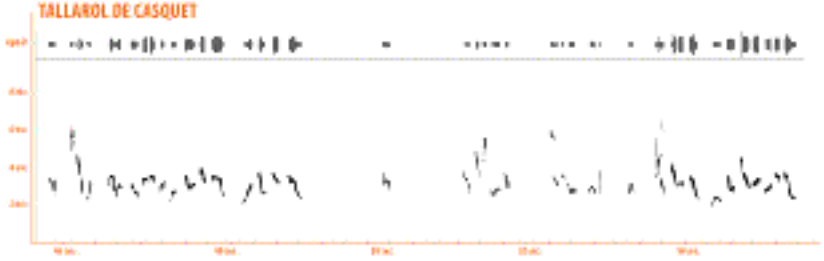

> **Sons "nets"**:
sons de freqüències pures.
Timbre aflautat, metàl·lic…
Ex.: tallarol de casquet, merla, mallerenga carbonera, raspinell, xot, puput.

CUEREETA BLANCA

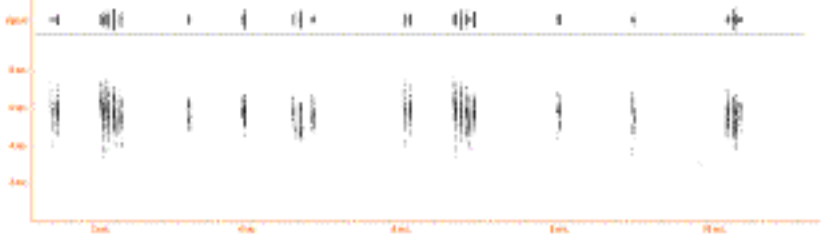

> **Sons "bruts"**:
sons breus amb canvis molt ràpids de freqüència, la nostra oïda no pot captar bé la modulació.
Ex.: pardal comú, cuereta blanca.

GARSA

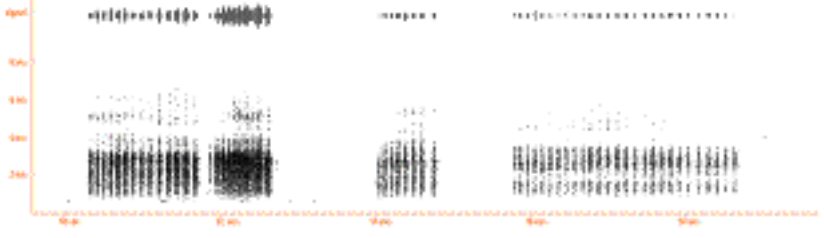

> **Sons "aspres":**
formats per moltes freqüències i de llarga durada: no es pot distingir un to concret.
Ex.: garsa, bernat pescaire, mallerenga carbonera, verdum.

VERDUM

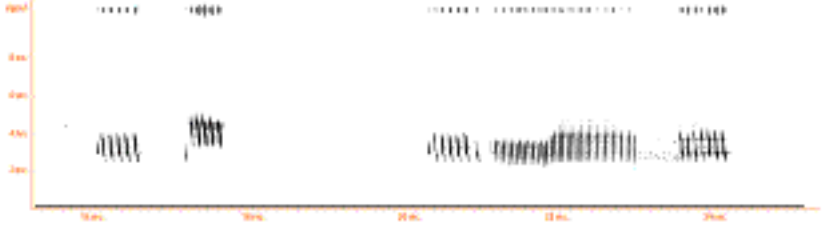

> **Trinats:**
En diem així de la repetició més o menys ràpida d'un motiu o nota.
Ex.: verdum.

En termes generals, podrem distingir una melodia quan els sons estan formats per freqüències pures i sostingudes o amb suaus variacions, tenen una certa durada i es succeeixen no massa ràpidament. Quan les variacions de freqüència són molt ràpides i els sons són molt breus i emesos ràpidament, la nostra oïda no és capaç de percebre els sons amb claredat i el que ens arriba és "soroll".
La interpretació dels sonogrames ens ajuda doncs a comprendre el cant, però no s'han d'intentar memoritzar. El pas invers, és a dir, a partir de la lectura d'un sonograma saber de quina espècie es tracta requereix de molta pràctica i no és l'objectiu.

1. BERNAT PESCAIRE

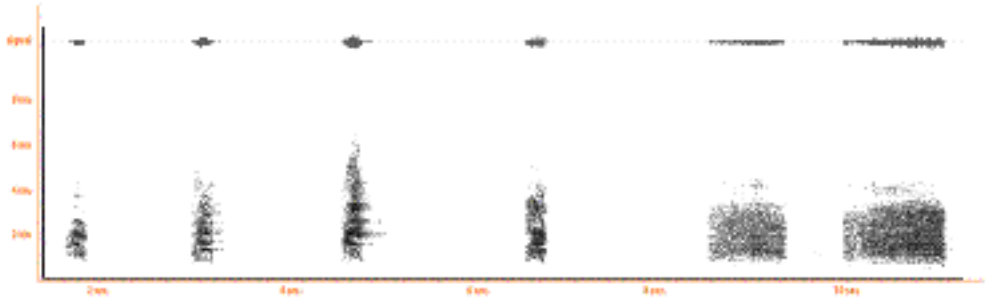

2. GAVIÀ ARGENTAT

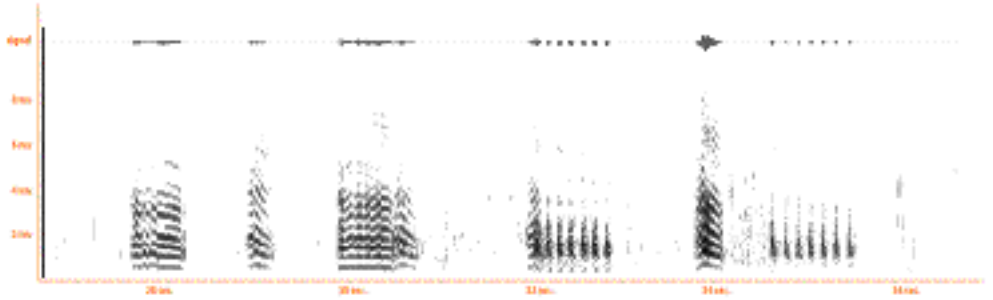

3. XORIGUER

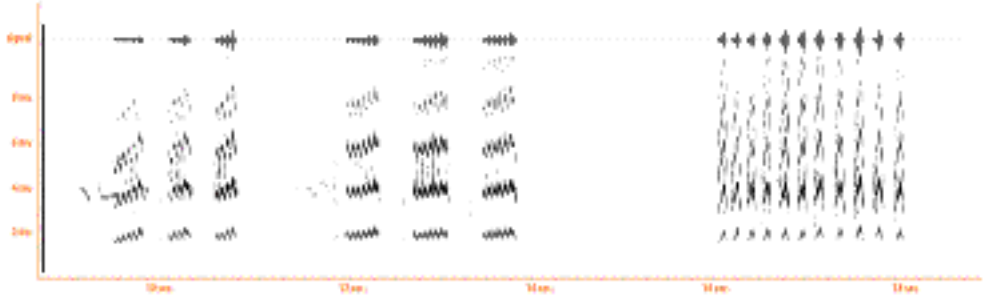

4. FALCÓ PELEGRÍ

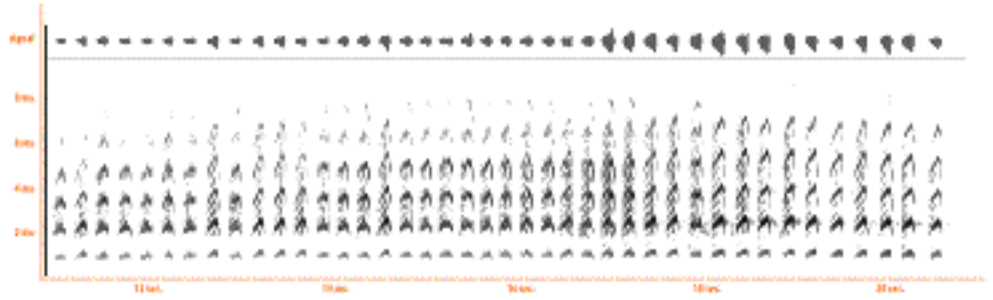

5. COLOM DOMÈSTIC

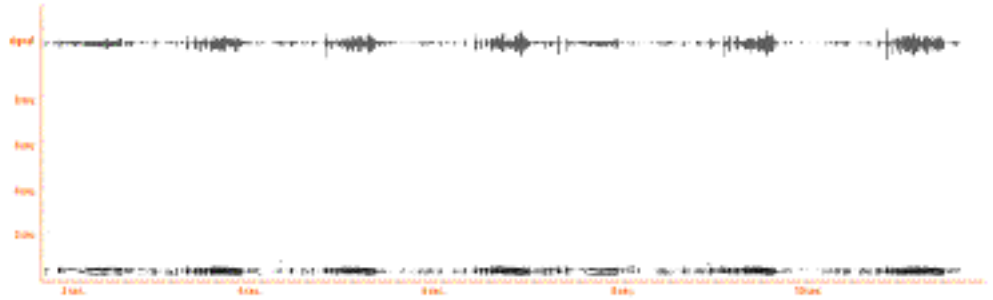

6. TÓRTORA TURCA

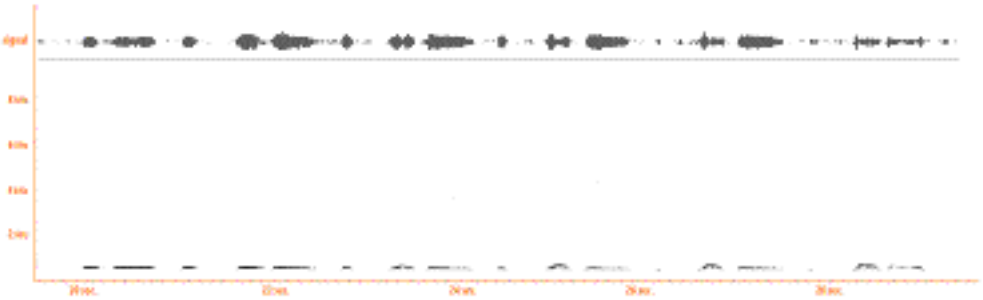

7. COTORRETA DE PIT GRIS

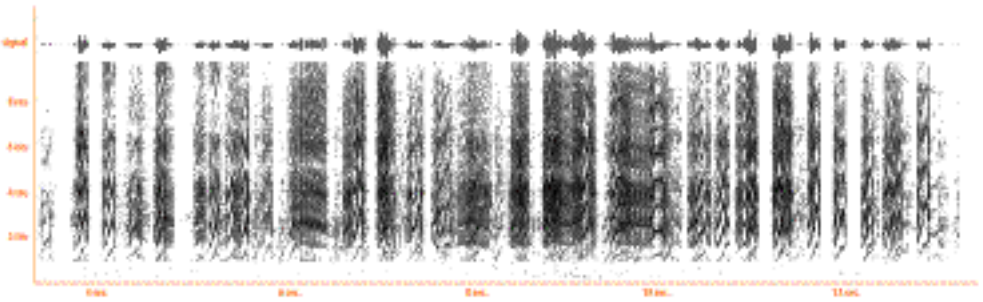

8. PUPUT

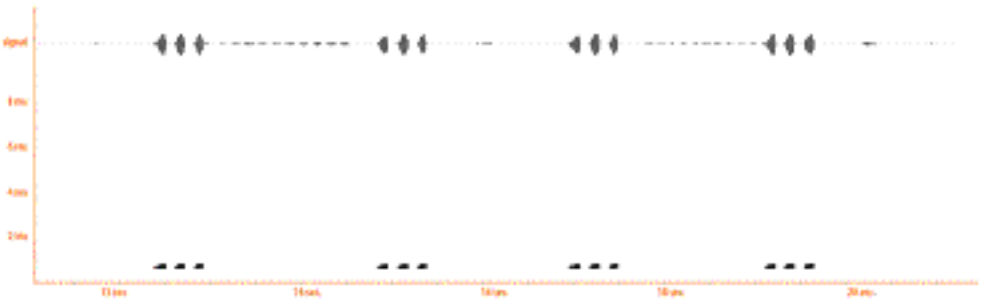

9. GARSA

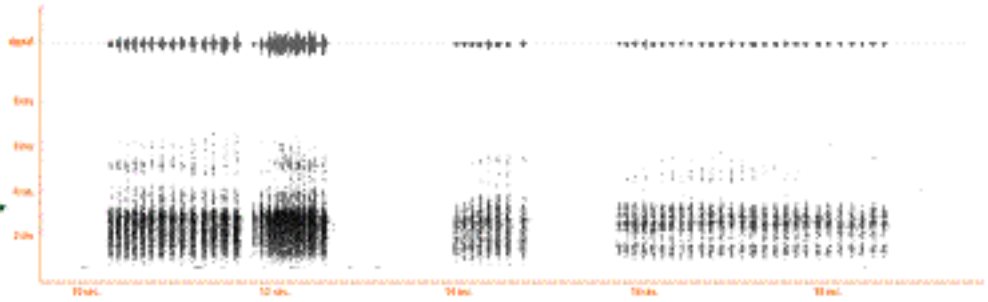

10. GRALLA

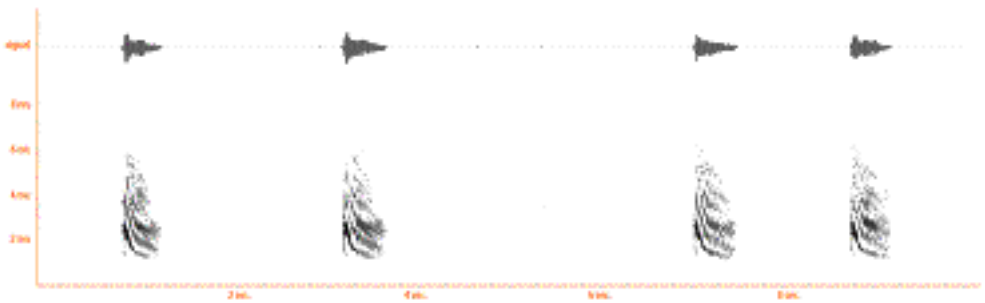

11. ORENETA VULGAR

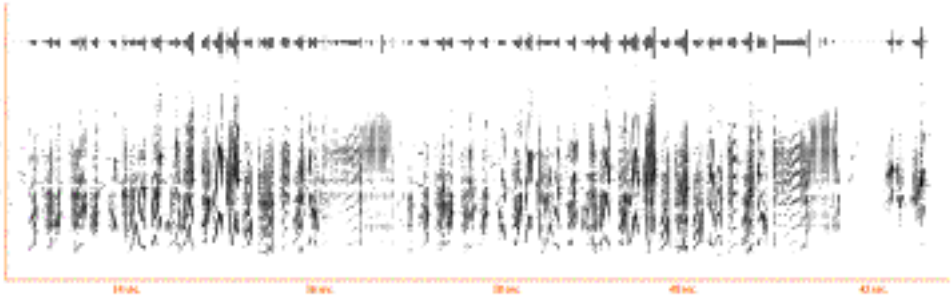

12. ORENETA CUABLANCA

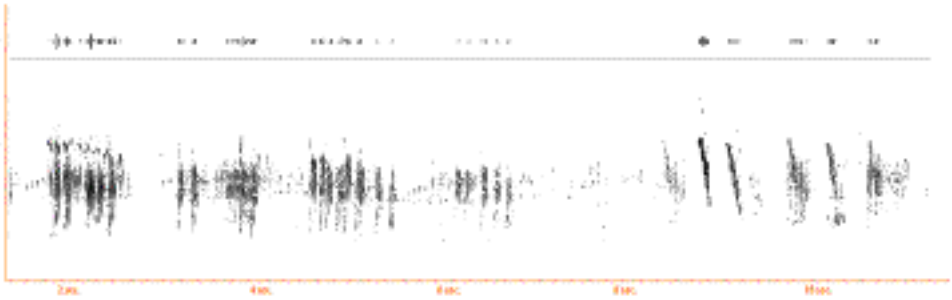

13. FALCIOT NEGRE

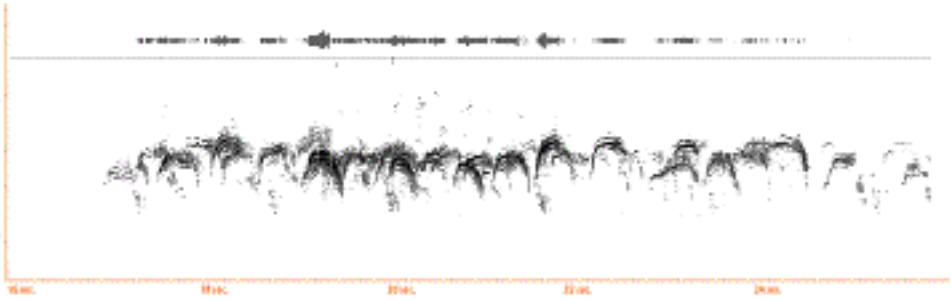

14. ESTORNELL VULGAR

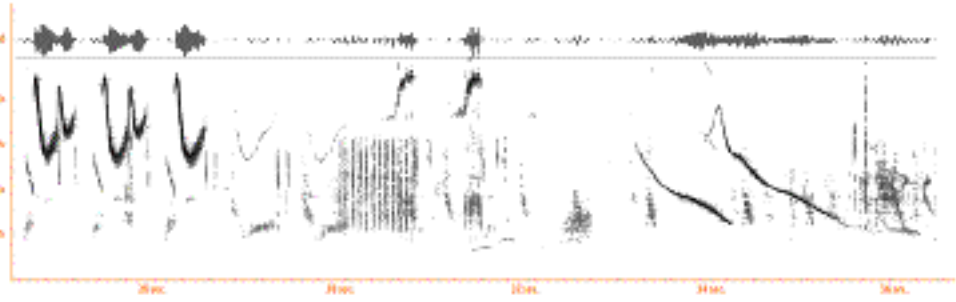

15. PARDAL COMÚ

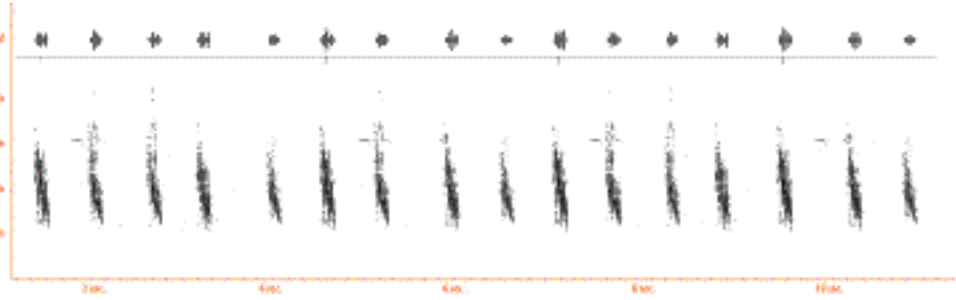

16. VERDUM

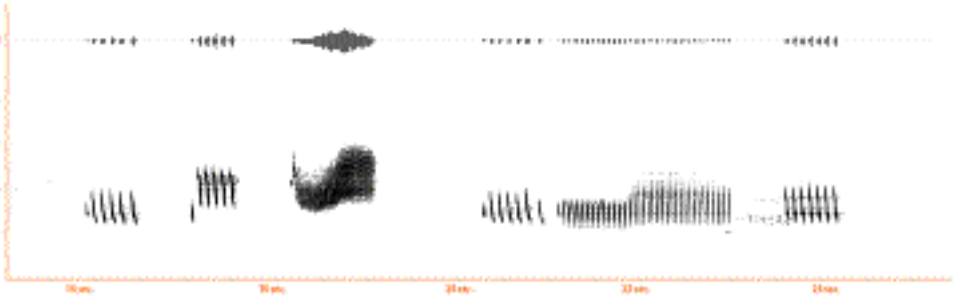

17. TALLAROL DE CASQUET

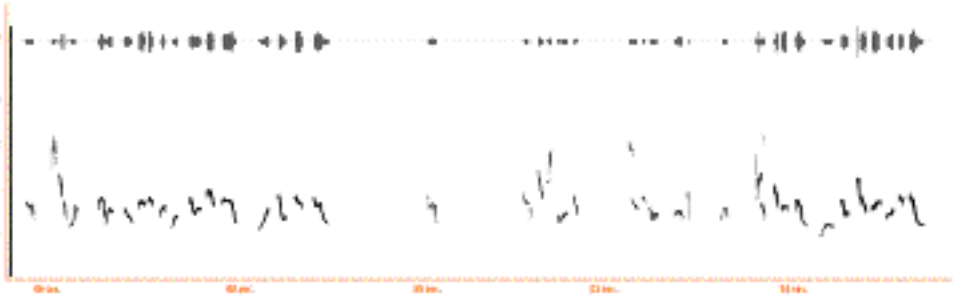

18. MERLA

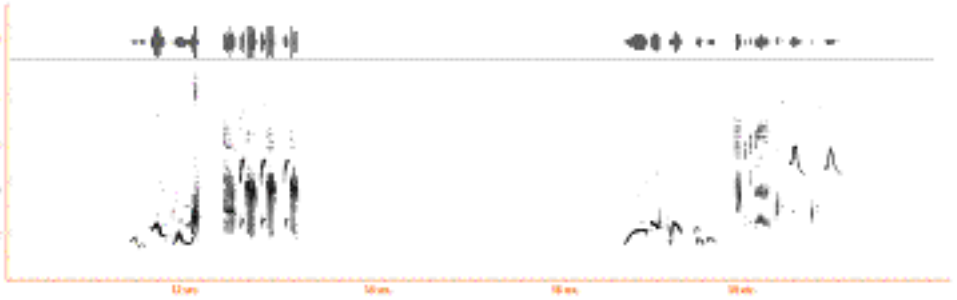

19. MALLERENGA CARBONERA

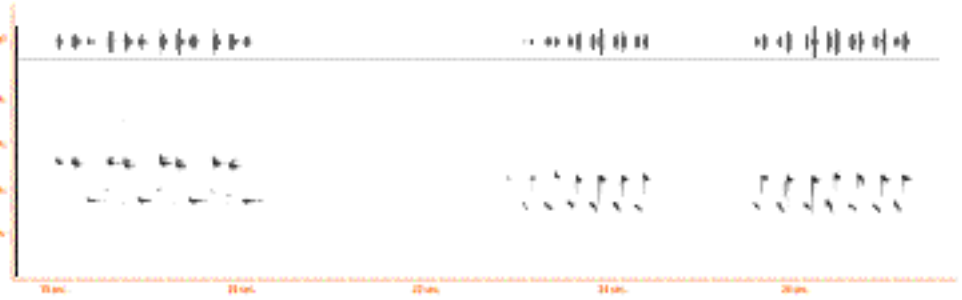

20. RASPINELL

21. CUERETA BLANCA

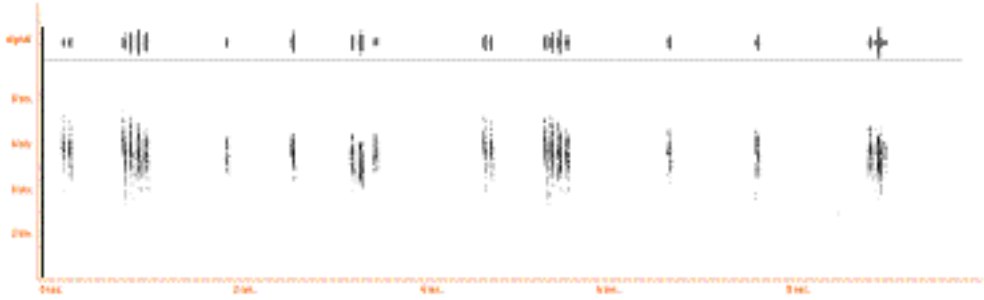

22. PIT-ROIG

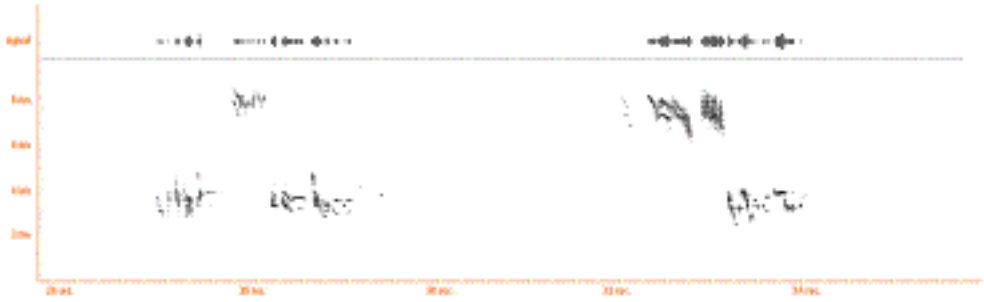

23. MOSQUITER COMÚ

24. COTXA FUMADA

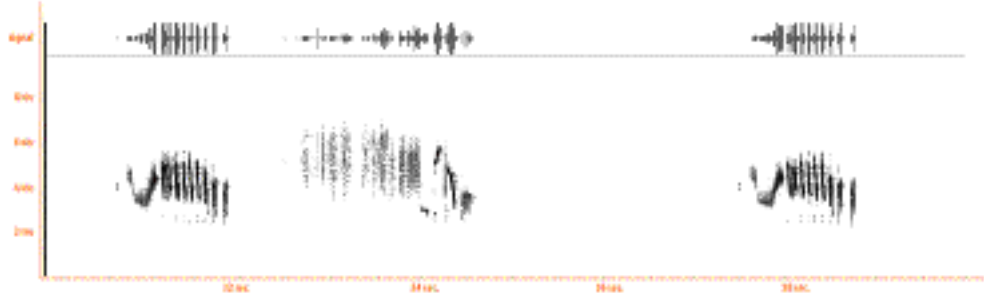

25. XOT

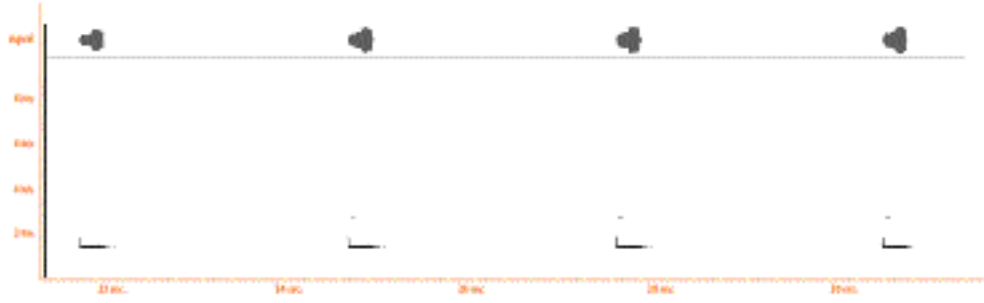

BIBLIOGRAFIA

Aymí, R. & Herrando, S. (eds.) (2003). Anuari d'Ornitologia de Catalunya. 2000. Institut Català d'Ornitologia, Barcelona

Balcells, E. (1960). Fauna ornitológica barcelonesa. III) Aves del Jardín de la Universidad. Misc. Zool. 1 (3): 155-172. Barcelona.

Balcells, E. & Domenech, M. (1965). Introducción al estudio de las aves de jardines barceloneses. P. Cent. Pir. Biol. Exp. 1 (3): 1-55

Batllori, X. & Nos, R. (1985). Presencia de la cotorrita gris (*Myiopsitta monachus*) y de la cotorrita de collar (*Psittacula krameri*) en el área metropolitana de Barcelona. *Misc. Zool.* 9: 407-411.

Batllori, X. & Uribe, F. (1988). Aves nidificantes de los jardines de Barcelona. *Misc. Zool.* 12: 283-293

Boada, M. & Capdevila, L. (2000). Barcelona Biodiversitat urbana. Ajuntament de Barcelona.

Domènech, J., Carrillo, J. & Senar, J.C. (2003). Population size of the Monk Parakeet *Myiopsitta monachus* in Catalonia. Revista Catalana d'Ornitologia 20: 1-9. Barcelona

Durany, E. , García, S. & Santaeufemia, X. (2003). Los cernícalos urbanos de Barcelona. Quercus 204:24-27. Madrid.

Estrada, J., Pedrocchi, V., Brotons, L. & Herrando, S. (eds.) (2004). Atles dels Ocells nidificants de Catalunya 1999-2002. Institut Català d'Ornitologia (ICO)/Lynx Edicions, Barcelona.

García, S. & Durany, E. (2005). La reintroducción del halcón peregrino en la ciudad de Barcelona. Quercus 229:14-20. Madrid

García, J. (2004). El Bernat Pescaire al zoo de Barcelona. Trenta anys de la colònia reproductora. Revista del Zoo de Barcelona 2 - 2004, pp. 24-30. Barcelona.

García, J. (2000). Visitants amb ales. Observació d'ocells silvestres al Zoo. Revista del Zoo de Barcelona 1-2000, pp. 14-17. Barcelona.

Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella. Inventari Faunístic del Parc de Montjuïc. Direcció: J.C. Senar. Ajuntament de Barcelona. Document no publicat. 138p.

Museu de Zoologia de Barcelona, (1988). Els ocells del Parc del Laberint. A: En el Laberint d'Horta (Ajuntament de Barcelona: Petits Catàlegs d'Exposicions, 48): 63-67. Ajuntament de Barcelona.

Muntaner, J., Ferrer, X. & Martínez-Vilalta, A. (1983). Atles del ocells nidificants de Catalunya i Andorra. Ketres, Barcerlona.

Núñez Galietti, A., Gimisó, J.C. & Gimisó, J.M. (1984). Avifauna del Parc del Guinardó. Terra Verda 7, Barcelona.

Ramos, R. (2004). Parc de Diagonal Mar. Memoria de Fauna Hoja nº 1. 25 p.

Uribe, F., Colom, L., Camerino, M., Ruíz, J. & Senar, J. C., (1984). Censo de las palomas semidomésticas (*Columba livia* var.) de la ciudad de Barcelona. Misc. Zool., 8: 237-244, 1984. Barcelona.

Vilaplana Ferrer, J. (2003). Biologia i Mites del Ocells. Edicions La Xara, Colecció País. Simat de la Valldinga.

Vilardevall-Palaus, I. (2004). Catálogo de las aves barcelonesas. Sèrie de 50 ocells publicada diariament a La Vanguardia (1 juliol-19 agost).

GUIES ORNITOLÒGIQUES

de Juana, E. , Varela, J.M. Guía de las aves de España, Península, Baleares y Canarias. Lynx Edicions. SEO Birdlife. Barcelona, 2000.

Jutglar, F., Masó, A. Aves de la Península Ibérica. Col. Guías de campo. Ed. GeoPlaneta, Barcelona1999.

Llimona, F., Matheu, E., Roché, J.C. Guía sonora de las aves de España. (3CD) Ed. Alosa, Barcelona,1995.

Matheu, E. Guia práctica de cantos de aves (CD). Ed. Alosa, Barcelona, 2001.

Mullarney, K., Svensson, L., Zetterström D., Grant, P.J. Guía de aves. La guía de campo de aves de España y de Europa más completa. Ed. Omega. Barcelona, 2001.

Omedes, A., Senar, J. C., Uribe, F. Animales de nuestras ciudades. Col. Guías de campo. Ed. Planeta, Barcelona 1997.

Peterson, A. T., Montfort, G. & Hollow, P.A.D. (1961). Guía de campo de las Aves de España y de Europa. Barcelona: Ed. Omega

Raspall, A., Llimona, F., Navarro, M. & Tenés, A. (2004). Guia de Natura del Parc de Collserola. Consorci del Parc de Collserola, Barcelona.

Agraïments
Sergi Garcia (Galanthus) ha posat a l'abast el seu coneixement sobre orenetes i xoriguers, i Eduard Durany (Thalassia Estudis Ambientals) sobre falcons, xoriguers i mussols; Josep Garcia (Parc Zoològic de Barcelona-B:SM), especialment sobre bernats pescaires i gralles; Raül Aymí, Sergi Herrando i Gabriel Gargallo (ICO), Francesc Uribe i Joan Carles Senar (Museu de Ciències Naturals), Xavier Ferrer (Facultat de Biologia, U. Barcelona) i Dani Diaz-Diethelm han aportat els seus coneixements i les seves observacions personals d'ocells pels carrers i parcs de Barcelona; Víctor Peracho (Servei d'Higiene Pública i Zoonosi. Agència de Salut Pública de Barcelona) i Conxa Monràs (Parcs i Jardins de Barcelona, Institut Municipal) han facilitat informació sobre la gestió de les aus urbanes; Francesc Llimona ha col·laborat activament tant amb les seves observacions ornitològiques com amb els seus comentaris en la lectura final i la correcció del text; el meu agraïment també a Eduard Recasens i Maria Gómez de Segura. Vull finalment expressar el meu reconeixement a Xavier Batllori, el gran estudiós dels ocells de Barcelona, i a tots aquells ornitòlegs que ens fan veure la ciutat com un espai per al coneixement i el gaudi.

Edita
© Ajuntament de Barcelona, 2005.
Sector de Serveis Urbans i Medi Ambient
Direcció d'Educació Ambiental i Participació
© Gravacions: Eloïsa Matheu
© Il·lustracions: Eduardo Sáiz

Continguts, redacció, sonogrames i gravacions: **Eloïsa Matheu**

Il·lustracions: **Eduardo Sáiz**

Coordinació: **Txema Castiella, Margarita Parés**

Fotografies: **Oriol Alamany, Sergi Garcia (Galanthus), Dani García (Parcs i Jardins de Barcelona, Institut Municipal), Josep Garcia (Parc Zoològic de Barcelona-B:SM), Impremta Municipal, Joan Simó Cruanyes**

Correcció de català: **Inlingua**
Disseny gràfic i maquetació: **www.villuendasgomez.com**
Impressió: **Imatge i Producció Editorial Municipal**
Imprès en paper reciclat
DL: B. 20.239-2005

Maig 2005

Per a més informació:
Centre de Recursos Barcelona Sostenible
C/ Nil Fabra, 20 baixos
Tel. 93 237 47 43
recursos@mail.bcn.es

GRAVACIONS:

1 Bernat pescaire
2 Gavià argentat
3 Xoriguer
4 Falcó pelegrí
5 Colom roquer domèstic
6 Tórtora turca
7 Cotorreta de pit gris
8 Puput
9 Garsa
10 Gralla
11 Oreneta vulgar
12 Oreneta cuablanca
13 Falciot negre
14 Estornell vulgar
15 Pardal comú
16 Verdum
17 Tallarol de casquet
18 Merla
19 Mallerenga carbonera
20 Raspinell
21 Cuereta blanca
22 Pit-roig
23 Mosquiter comú
24 Cotxa fumada
25 Xot

"Protegir els espais lliures i la biodiversitat i ampliar el verd urbà"

Objectiu 1 del *Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat*,
Agenda 21 de Barcelona

[AGENDA21BCN]

Fundación Biodiversidad

Institut Terra i Paisatge